

KOKEMUKSIA JA KEHITYSIDEOITA LAPSEN YKSILÖL-
LISEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN TOIMI-
VUUDESTA RANUAN KUNNASSA
”Lapsen tarina ja Vasu”

Salmela Terhi 1150063

Sosiaalialan koulutuksen opinnäytetyö
Lapsi- ja nuorisotyö
Sosionomi (AMK)
KEMI/TORNIO 2014

TIIVISTELMÄ

LAPIN AMMATTIKORKEAKOULU, Koulutusala

Koulutusohjelma:	Sosiaalilalan koulutusohjelma
Opinnäytetyön tekijä(t):	Salmela Terhi
Opinnäytetyön nimi:	Kokemuksia ja kehitysideoita lapsen yksilöllisen varhaiskasvatussuunnitelman toimivuudesta Ranuan kunnassa. ”Lapsen tarina ja Vasu”
Sivuja (joista liitesivuja):	74 (7)
Päiväys:	18.5.2014
Opinnäytetyön ohjaaja(t):	Kaisu Vinkki, Takkula Tuija
<p>Opinnäytetyön kuvaus: Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää käytössä olevien lapsen yksilöllisen varhaiskasvatussuunnitelman (Vasu) toimivuutta Ranuan kunnassa ja miten kasvatuskeskusteluiden yhteydessä sovitut yhteiset tavoitteet näkyvät päivähoiton arjessa? Kartoitan myös vanhemmille suunnatun kyselyn kautta heidän kokemuksiaan käydyistä kasvatuskeskusteluista. Opinnäytetyöstäni saatujen tulosten perusteella suunnittelen kuntamme käyttöön uuden, kasvatuskeskusteluissa käytettävän vasulomakkeen. Tavoitteeni on, että uudistetun lomakkeen myötä lapsihavainnointiin kiinnitettäisiin tulevaisuudessa enemmän huomiota, jotta lapsen yksilöllisyys tulisi laajemmin huomioituksi. Vasulomake ei saa olla pelkkä muodollisuus, joka pitää tehdä. Toteutuessaan sen tulisi olla osa lapsen tarinaa, joka elää lapsen mukana.</p> <p>Teoreettinen ja käsitteellinen kuvaus: Tämän opinnäytetyön teoreettinen osuus sisältää otteita varhaiskasvatuksen ohjausjärjestelmästä, sekä varhaiskasvatuksen teoriasuuntausten kautta varhaiskasvatuksen sisältöä ja sen laadun merkityksellisyyttä sekä yleisellä tasolla että Ranuan kunnan tasolla. Vanhempien ja kasvattajien välistä yhteistyön merkityksellisyyttä korostan työssäni kasvatuskumppanuuteen nojaten. Ranuan kunnan varhaiskasvatussuunnitelman johdattamana avaan vielä lapsen yksilöllisen varhaiskasvatussuunnitelman osa-alueita ja sisältöä.</p> <p>Metodologinen kuvaus: Opinnäytetyöni on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Aineistonkeruumenetelminä käytin varhaiskasvatushenkilöstölle suunnattuja teema-haastatteluja ja vanhemmille suunnattuja kyselylomakkeita, joita analysoin sisällön-analyysin kautta.</p> <p>Opinnäytetyön tulokset ja johtopäätökset: Opinnäytetyöni tulosten perusteella Ranuan kunnassa on tarvetta uusien, lapsen yksilöllisten varhaiskasvatustulomakkeiden suunnittelutyölle. Tämän hetkiset lomakkeet toimivat varhaiskasvatushenkilöstön mukaan joltain osin hyvin ja tarvittavat perustiedot saadaan niiden kautta esille. Alle kolmivuotiaiden kohdalla sen sijaan jää epätietoisuuteen sellaisia tietoja, joita päivähoiton toiminnan suunnittelussa pidetään tärkeänä. Tällaisia asioita olivat esimerkiksi lapsen arkirytmii ja tavat ja tottumukset kotona. Tarkennusta toivottiin myös huoltajia koskeviin tietoihin. Lisäksi yhteisten tavoitteiden kirjaaminen jää puutteelliseksi, joka on yhteydessä kasvatuskumppanuuden toteutumiseen. Vanhemmat kaipasivat myös enemmän etukäteistietoa lapsensa vasu-keskustelun sisällöstä ja osa koki epätietoisuutta siitä, miten yhteiset tavoitteet näkyvät päivähoiton arjessa.</p> <p>Asiasanat: Lapsen yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma, Vasu, varhaiskasvatus, kasvatuskumppanuus, lapsihavainnointi, laatu, yhteistyö</p>	

ABSTRACT

KEMI-TORNIO UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES, Education

Degree programme:	Degree Programme in Social Services
Author(s):	Salmela, Terhi
Thesis title:	Experiences and developing ideas of the functioning of the child's individual plan for early childhood education in Ranua municipality.
Pages (of which appendixes):	74 (7)
Date:	18.5.2014
Thesis instructor(s):	Kaisu Vinkki, Takkula Tuija
<p>Thesis description: The aim of my thesis is to find out how the current child's individual plan for early childhood education (ECEC) is working in Ranua. Together parents and daycare personnel set goals to support the child's development. I try to find out how these goals appear in everyday life in daycare. Based on information I collect for my thesis, I develop a new ECEC-form that can be used in foster discussion with parents in our municipality. My aim is that with this new form, everybody pays more attention to the observation of the child, and takes into consideration the child's individuality. This ECEC-form should not just be a matter of formality. When implemented, it should be part of the child's story, and it progresses with the child.</p> <p>Theoretical and conceptual description: The theoretical part includes extracts of the controls system of early childhood education and what it contains. I also deal with the relevance of quality in early childhood education in Ranua and in general. Learning on educational partnership, I will also highlight the importance of co-operation between parents and educators. The ECEC-plan of Ranua led me to open up different aspects and contents of the child's individual plan for ECEC.</p> <p>Methodological description: This thesis is a qualitative study. To get research material, I used theme-interviews, which were directed to ECEC-employees. In addition, I used questionnaires which were aimed to parents. All research material I analyzed through the content analysis method.</p> <p>Results of the thesis and conclusions: Based on the results of the thesis there is a need for planning new ECEC-forms in Ranua municipality. According to daycare personnel the current ECEC-forms work partly well and give the basic information. When it comes to children under three years old, there is uncertainty of the information that is important in day care operation planning, such as the child's daily rhythm and customs and habits at home. Information about the parents should also be more detailed than in the current forms. The common goals that parents together with the day-care personnel want to achieve are often inadequately written down to the ECEC-form and this is linked to the realization of the educational partnership. Parents need more information about the contents of the ECEC-discussion and part of them felt uncertainty about how the common targets are shown in everyday life in the day care.</p>	
<p>Keywords: Early childhood education plan, early childhood education, educational partnership, observation of the child, quality, co-operation</p>	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	3
ABSTRACT	4
SISÄLLYS	5
1. JOHDANTO	7
2. OPINNÄYTETYÖNI LÄHTÖKOHDAT JA TARKOITUS	9
2.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	9
2.2 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset	11
3. OPINNÄYTETYÖNI TOTEUTUS	12
3.1 Tutkimusotteen valinta	12
3.2. Opinnäytetyöni tutkimusmenetelmät	14
3.3 Sisällönanalyysi teemahaastattelussa	16
3.4 Kyselylomakkeiden analyysi	17
3.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	18
4. VARHAISKASVATUKSEN OHJAUSJÄRJESTELMÄ	21
4.1 Yhdistyneiden Kansakuntien Lapsen oikeuksien sopimus ja Vasu	21
4.2 Kuntien ohjausjärjestelmä	22
4.3 Varhaiskasvatuslain valmistelu	24
4.4 Perhepäivähoidon vaiheet Ranualla	25
5. VARHAISKASVATUKSEN MÄÄRITTELYÄ	27
5.1 Varhaiskasvatuksen tavoitteet	27
5.2 Varhaiskasvatukseen vaikuttavia teoriasuuntauksia	29
6. LAATU JA VARHAISKASVATUS	31
6.1 Laadukas päivähoito	31
6.2 Laadun kehittäminen osallisuutta lisäämällä	33
6.3 Laadun merkitys Ranuan kunnassa varhaiskasvatuksen osalta.	34
7. VANHEMPIEN JA KASVATTAJIEN VÄLINEN YHTEISTYÖ	36
7.1 Yhteisöllisyys välineenä	36
7.2 Vuorovaikutus ja luottamus yhteistyön välineenä	36
7.3 Kasvatuskumppanuus	38
8. RANUAN KUNNAN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA	41
9. LAPSEN YKSILÖLLINEN VARHAISKASVATUSUUNNITELMA	43
9.1 Isän osallisuus kasvatuskeskusteluissa	44
9.2 Lapsihavainnointi osana yksilöllistä varhaiskasvatussuunnitelmaa	45

10. TUTKIMUSTULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	47
10.1 Varhaiskasvatushenkilöstölle suunnattujen haastatteluiden tulokset.....	47
10.2 Vanhemmille suunnattu kysely	51
11. KEHITYSIDEAT	56
12 OMA OPPIMISKOKEMUKSENI	62
LÄHTEET	64
LIITTEET:	67
Liite 1 Kysymykset haastattelun rungoksi.....	67
Liite 2 Kysely vanhemmille	67
Liite 3 Hankkeistussopimus	67
Liite 4 Tutkimuslupa	67

1. JOHDANTO

Lapsen tarina alkaa jo paljon ennen hänen syntymäänsä. Vanhemmat saattavat miettiä, onko pian syntyvällä vauvalla isän silmät vai äidin nenä. Myös luonneasiat ja yksilölliset piirteet saattavat herättää ajatuksia - itkeeköhän vauva paljon vai onkohan hän heti synnyttyään rauhallinen ja tyytyväinen lapsi? Lapsen tarina kasvaa ja muuttuu hänen mukanaan, ensin varhaisen vuorovaikutuksen kautta turvallisessa ympäristössä kotona, sitten mahdollisesti päivähoidon saattelemana kohti esikoulua ja oppivelvollisuutta. Lapsen tarina seuraa häntä koko elämän ja me varhaiskasvatuksen parissa työskentelevät ammattikasvattajat, pääsemme osalliseksi tätä tarinaa ja kuljemme sitä yhdessä lasten ja heidän vanhempiansa kanssa.

Lapsen tarina näyttäytyy meille varhaiskasvattajille lapsen yksilöllisen varhaiskasvatussuunnitelman myötä. Eeva-Liisa Kronqvist kuvailee varhaiskasvatussuunnitelman olevan suuri mahdollisuus, mutta se voidaan kokea myös rajoitteena. Parhaimmillaan se koetaan lapsen yksilöllisyyden huomioimisena ja lapsuuden arvostamisena, mutta se voi myös muodostua välttämättömäksi suoritukseksi, toimenpiteeksi, joka pitää tehdä. (Kaskela & Kronqvist, 2007, 8.) Meidän tulisi nähdä tämä, juuri mahdollisuutena, auki-naisena ovena lapsen tarinaan ja elämään. Mutta mitä se vaatii? Se vaatii kasvatuskumppanuutta, rinnalla kulkemista, molemminpuolista arvostusta vanhempien ja kasvattajien välillä. Se vaatii herkistymistä lapsesta lähtevien signaalien tulkitsemiseen, havainnointiin, kiinnostusta siihen, millainen lapsi on. Jokaisen lapsen tulisi saada tuntea itsensä ainutlaatuiseksi – juuri sellaisena kuin hän on – omana ihanana itsenään.

Aktiivisen vuorovaikutuksen kautta, otamme kasvattajana vastuun vuorovaikutuksen toteuttamisesta, ylläpitämisestä ja säätelystä. Kehittyäkseen psyykkisesti lapsi tarvitsee emotionaalisen tunnesiteen, yhteyden turvalliseen aikuiseen. Tällöin hän pystyy myös muodostamaan käsityksen omasta identiteetistään, kehittyäkseen ainutlaatuiseksi persoonallisuudeksi. Aikuisen tulee aina olla vuorovaikutustilanteissa vastuunkantajana, tehdä tilanteet mahdollisimman turvalliseksi lapsen kannalta. Aikuisen asenne ja aloitteellisuus on myös vuorovaikutustilanteissa oleellinen asia.

Vuorovaikutus mahdollistaa myös lapsen havainnoinnin. Varhaiskasvattajat ovat työssään lähes jatkuvasti vuorovaikutustilanteissa lasten, heidän vanhempiansa tai muiden

kasvattajien kanssa. Vuorovaikutuksen kautta tutustumme lapsen sisimpään ja pääsemme mukaan hänen tarinaansa. Tällöin mahdollistuu havainnoinnin monimuotoisuus ja sen hyödyntäminen toiminnan arvioinnissa ja suunnittelussa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa edellytetään, että *”kasvattajayhteisö dokumentoi, arvioi ja pyrkii jatkuvasti kehittämään toimintaansa. Kasvattajat ylläpitävät ja kehittävät ammatillista osaamistaan ja tiedostavat varhaiskasvatuksen muuttuvat tarpeet.”* (Hujala & Turja, 2012, 65 – 66).

Tämä opinnäytetyö kiteytyy lapsen ja hänen tarinansa ympärille. Ymmärretäänkö yksilöllisen varhaiskasvatussuunnitelman tarkoituksellisuus työyhteisöissä niin, että se palvelee kokonaisuutta? Opinnäytetyön kautta selvitetään, miten tämänhetkiset lomakkeet toimivat käytännössä. Ovatko ne osa lapsen tarinaa, ja millaisia kokemuksia vanhemmilla niistä on. Tarkastelen teoreettisessa osuudessa hieman päivähoiton kehitysvaiheita koko maassa, sekä Ranuan kunnassa. Lisäksi käyn läpi myös varhaiskasvatuksen määrittelyä ja laadun merkityksellisyyttä. Laadukkaalla varhaiskasvatuksella on merkittävä rooli esimerkiksi syrjäytymisen ennaltaehkäisyn kannalta, lisäksi tutkimukset ovat osoittaneet, että laadukas varhaiskasvatus ja sen vaikutukset näkyvät yli peruskouluvuosien. Heikkolaatuinen varhaiskasvatus lisää sen sijaan stressiä, joka näyttäytyy esimerkiksi negatiivisina tunteenpurkauksina. (Tahkokallio, 2014.) Laadukasta varhaiskasvatusta lähestyn työssäni myös Ranuan kunnan osalta vuonna 2012 toteutetun asiakastytyväisyyskyselyn teemoittamana.

Vuorovaikutuksella on myös merkityksellinen osuus opinnäytetyössäni, sillä luottamuksen syntyminen lapsen ja kasvattajan, sekä vanhemman ja kasvattajan välille, on onnistuneen, luottamuksellisen kasvatuskumppanuuden onnistumisen perusta. Kasvatuksellisen vuorovaikutuksen ja kasvatustietoisuuden myötä, nousevat esiin ne päämäärät ja tavoitteet, jotka korostuvat myös lapsen varhaiskasvatussuunnitelmissa. Teoreettisen osuuden jälkeen olen koonnut yhtenäiseksi kokonaisuudeksi haastatteluista ja kyselyistä saadut vastaukset ja tulokset ja niiden ja omien ajatusten pohjalta tuon esille kehitysideoita uusien varhaiskasvatustilakkeiden suunnitteluun. Lopussa pohdin vielä omaa opimiskokemustani ja opinnäytetyöprosessia sekä niiden yhtäläisyyttä.

2. OPINNÄYTETYÖNI LÄHTÖKOHDAT JA TARKOITUS

Opinnäytetyöni aiheen valinta oli pitkä prosessi. Oli monta kiinnostavaa aihealuetta, joihin olisin halunnut lähemmin tutustua, mutta saadessani työpaikan viime syksynä ryhmäperhepäiväkodista, alkoi monien eri tahojen kautta tulla erilaisia toiveita ja ajatuksia tulevan opinnäytetyöni aihealueeksi. Aiheen valintaan vaikuttivat osittain myös omat kokemukseni ja ajatukseni varhaiskasvatuksen parista. Alun perin olin suunnitellut, että opinnäytetyöni tulisi jollain lailla kuntamme hyötykäyttöön. Tämä lisäisi opinnäytetyöni työstämisen mielekkyyttä, sekä palvelisi kokonaisuutta ja oman oppimiskokemukseni lisäksi, toisi mahdollisesti myös jotain uutta Ranuan varhaiskasvatushenkilöstön käyttöön.

2.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Työpaikalla käytyjen monien yhteisten pohdintojen myötä ilmeni, että lapsen yksilöllisessä kasvatustilanteissa käytetyt lapsikohtaiset lomakkeet kaipaisivat päivitystä. Samat lomakkeet ovat olleet käytössä kymmenisen vuotta ja idea uusien suunnittelusta alkoi tuntua itsestäni mielenkiintoiselta ajatukselta. Käytännön kautta peilasin lomakkeiden sisältöä omaan työskentelyyni ryhmäperhepäiväkodissa ja arvioin niiden sisältöä suhteessa niihin tietoihin, joita kasvatustilanteiden kautta lapsesta sain. Osa kysymyksistä ei mielestäni palvellut esimerkiksi alle kolmevuotiaita lapsia ja heidän kohdalla tuntui, että tarvittavat tiedot jäivät puutteelliseksi. Tämän ikäisillä lapsilla on takanaan ja edessään suuria kehitysvaiheita niin psyykkisen kuin fyysisenkin kehityksen osalta. Turvallisen kiintymyssuhteen muodostuminen on myös huomionarvoinen asia tässä ikävaiheessa oleville lapsille. Miten näitä kasvun ja kehityksen kannalta erittäin merkityksellisiä asioita voitaisiin päivähoiton kannalta huomioida niin, että ne nousisivat myös vanhempien kanssa käytävien keskusteluiden kautta kulmakiviksi rakentamaan pienen lapsen turvallista hoitoympäristöä?

Olen myös hieman huolissani siitä, ovatko käydyt lapsikohtaiset kasvatustilanteet vain osa pakollista päivähoiton toimintaa, jotka kuuluu toteuttaa? Ymmärretäänkö niiden merkityksellisyys samalla lailla eri varhaiskasvatusyksiköissä ja miten näitä kasvatustilanteita ja vanhemman välisiä keskustelutilanteita saataisiin kehitettyä niin, että lapsen etu nousisi korkeimmalle korokkeelle. Toteutuessaan käydyt keskustelut ja niistä nousseet

yhteiset tavoitteet, ovat osa päivähoidon toimintaa, ja niiden tulisi näkyä myös suunnittelussa.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää tällä hetkellä käytössä olevan lapsen yksilöllisen varhaiskasvatussuunnitelman toimivuutta kunnassamme. Mitä hyviä ja huonoja puolia se sisältää ja miten kasvatustilanteiden yhteydessä sovitut yhteiset tavoitteet näkyvät päivähoidon arjessa? Opinnäytetyöstäni saatujen tulosten perusteella suunnitellen kuntamme käyttöön uuden, lapsikohtaisissa kasvatustilanteissa käytettävän lomakkeen, lapsen yksilöllisen varhaiskasvatussuunnitelman, eli vasun. Varhaiskasvatushenkilöstön ajatuksia ja ideoita käytän runkona lomaketta suunnitellessani. Lomakkeen toteutukseen osalliseksi pääsevät myös vanhemmat, sillä heidän ajatuksensa ja ideansa tulevat mukaan suunnitteluun heille suunnatun kyselykaavakkeen vastausten pohjalta.

Monille vanhemmille *vasu*-sanankäyttö on vieras, ja kun vasukeskusteluun varataan aikaa, osa vanhemmista ei oikein tiedä, mitä keskustelu pitää sisällään. Tästä syystä johtuen kotiin annettavan esitietolomakkeen yhteyteen suunnittelen myös pienen informaatioesitteen, josta selkeytyy vasukeskustelujen tavoite ja tarkoitus. Suunnittelutyön jälkeen lomake arvioidaan sivistyslautakunnassa ja sen käyttöönotto tapahtuu, joko sellaisenaan tai sitten mahdollisten muutosehdotusten jälkeen. Varhaiskasvatushenkilöstölle tulen pitämään myös niin sanotun käyttöönottokoulutuksen, jossa paneudutaan vasulomakkeen osa-alueisiin ja sen tulevaan käyttöön. Vasulomaketta tulisi myös arvioida noin vuoden käytön jälkeen, jolloin vasta selkiytyy, sen todellinen toimivuus käytännössä.

Opinnäytetyöni kautta haluan myös tuoda tietoisuuteen lapsihavainnoinnin merkityksellisyyttä päivähoidossa. Havainnoin kautta pystymme kiinnittämään huomioita lapsen kehityksen kannalta oleellisiin asioihin, kuten lapsen vahvuuksiin ja mahdollisiin oppimisen haasteisiin. Havainnoinnin tulisi olla osa ammatillista toimintaa, jota työssämme varhaiskasvatyksiköissä toteutamme. Tämä vaatii myös lapsen kehityspsykologista osaamista ja taitoa dokumentoida havaintoja ylös. Lapsen optimaalisen kasvun ja kehityksen toteutuminen tulisi näkyä varhaiskasvattajien päivittäisissä toiminnoissa.

Opinnäytetyön edetessä käytän tekstin sujuvuuden vuoksi sanaa *vasu* synonyyminä termistä varhaiskasvatussuunnitelma. Tekstissä esiintyy tällöin myös sanoja *vasulomak-*

keisto, (varhaiskasvatussuunnitelmalomake) *lapsen yksilöllinen vasu*, *lapsen vasu* (lapsen varhaiskasvatussuunnitelma).

2.2 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen kautta pyritään ratkaisemaan se ongelma, joka liittyy itse tutkimukseen. Ongelman ratkaisun kautta haetaan muutosta parempaan. Ongelmien ratkaisemisen avulla, yhteiskuntamme kehittyy ja koko maailma kehittyy parempaan suuntaan. Tutkimusongelman kautta haetaan myös kysymyksiä, joiden avulla ratkaisun tekeminen mahdollistuu. Opinnäytetyön metarungon muodostavat tutkimusongelman, tutkimustulosten ja tutkimusvastausten kehä, jossa kaikki osa-alueet täydentävät toisiaan. (Kananen 2010, 16 – 18.) Opinnäytetyöni tutkimusongelmaksi muodostui varhaiskasvatussyksiköissä käytettyjen lapsen yksilöllisten vasulomakkeiden toimivuus ja niiden peilautuminen päivähoiton arkeen. Tutkimusongelmani kautta muotoutui myös tutkimuskysymykseni, joiden avulla pyrin ratkaisemaan ongelman.

Tutkimuskysymykseni ovat:

- Miten tämänhetkiset lomakkeet toimivat käytännössä?
- Millaisia kokemuksia vanhemmilla on käydyistä keskusteluista?
- Miten yhteiset tavoitteet (kasvatuskumppanuus) näkyvät päivähoiton arjessa?

Tutkimuskysymysten avulla pyrin pääsemään aiheeseeni syvemmin. Mitä hyviä ja huonoja puolia lomakkeissa on? Onko käytännön kautta ilmennyt joitain selkeitä osa-alueita, joihin toivotaan muutosta? Suurin osa henkilökunnasta on käyttänyt lomakkeita useita vuosia, joten heidän kokemustensa kautta saan arvokasta tietoa perehtyessäni itse ongelmaan. Tutkimuskysymyksillä kuoritaan ilmiö auki, katsotaan, mitä ja millaisia rakenteita se pitää sisällään, miten osat liittyvät toisiinsa ja miten ne vaikuttavat ilmiöön. (Kananen 2010, 19). Tutkimuskysymykseni myös tarkentuivat opinnäyteprosessin edetessä. Tutkimussuunnitelmaa laadittaessa oli vielä hieman epävarmuutta kysymysten asettelussa, mutta oman oppimisen kautta löytyivät myös tarkennetut kysymyksenasettelut.

3. OPINNÄYTETYÖNI TOTEUTUS

Opinnäytetyön aineiston keruu painottuu ryhmäperhepäiväkotien ja päiväkodin varhaiskasvatushenkilöstön, sekä näissä päivähoitoyksiköissä olevien lasten vanhempien näkökulmiin. Yksin työtä tekeviä perhepäivähoitajia en ajankäytön rajallisuuden vuoksi käynyt haastattelemassa, vaan perhepäivähoidon ohjaaja vastasi heidän osaltaan annettuihin kysymyksiin. Tämä oli myös luonteva tapa toimia, sillä perhepäivähoidon ohjaaja pitää vasukeskustelut yhdessä hoitajan ja lapsen vanhempien kanssa. Tekstissäni esiintyy kohderyhmänä sanat päiväkotit, sekä Mustikka, Karpalo ja Puolukka ryhmäperhepäiväkodit.

Tieteellisessä tutkimuksessa vaaditaan aina tutkimusaineisto, sillä ilman hyvää aineistoa ei synny hyvää tutkimusta. Lopputulokseen vaikuttaa oleellisesti oma tulkinnallisuus suhteessa saatuun informaatioon. Tutkimusmenetelmällinen osaaminen ja arvioiva ote itse tutkimustyöhön vaikuttavat tutkimuksessa sen metodologisiin perusratkaisuihin. (Aaltola, & Valli 2010, 12–13.) Tarkasteltaessa käsitettä tieteellinen, yhdistämme sen helpoiten yliopistotutkimukseen tai opetukseen. Tieteellisyydellä voidaan kuitenkin ilmentää lyhykäisyydessään sitä, että opinnäytetyö tai tutkimus toteutetaan tiettyjä sääntöjä ja tieteellisiä menetelmiä noudattaen. Näillä valituilla menetelmillä on oleellinen merkitys opinnäytetyön seuraavissa vaiheissa: tiedonkeruu (tiedonkeruumenetelmät), tietojen analysointi (analysointimenetelmät) ja tietojen tulkinta (tulkintamenetelmät). Tieteen kautta tuotetaan tieteellistä tietoa (knowledge). Erään teorian mukaan tietoa voidaan pitää järkeilyn tuloksena (rationalismi, lat. ratio = järki) tai kokemukseen perustuvana (empirismi, kreik. empiria = kokemus). (Haaparanta & Niiniluoto 1986, 19; Kananen 2010, 26 – 27.)

3.1 Tutkimusotteen valinta

Opinnäytetyöni on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Kvalitatiivisen tutkimuksen tavoitteena on usein - muiden tavoitteiden ohella – nostaa esiin ja tunnustaa tutkimuksen kohteena olevien toimijoiden omia tulkintoja (Aaltola & Valli 2010, 21). Laadullisen tutkimuksen välityksellä ymmärrämme itse ilmiötä, jota ei vielä tunneta – saaden vastauksen kysymykseen Mitä? Laadullisen tutkimuksen määrällisestä tutkimuksesta

(kvantitatiivinen), erottaa vähäisempi tutkimusobjektien lukumäärä. (Kananen 2010, 41 – 43.)

Laadullisessa tutkimuksessa tutkija itse on osa sitä kokonaisuutta, jota hän tutkii. Tutkijan mahdolliset ennakko-oletukset, tutkittavan kohteen ymmärtäminen ja tutkijan oma taito tuoda nämä ennakkokäsityksensä osaksi tutkimusta, mahdollistavat tutkimuksen kohdallisuuden. Kaikilla ihmisillä on jonkinlainen kokonaiskäsitys maailmasta, jossa elämme. Kokonaiskäsitys kattaa sekä järkipერაისი, että irrationaalisia piirteitä, jota heijastuvat ihmisen toimintaan. Yleisesti tutkimus pyrkii tuomaan esille järkipერაისი selityksen, mutta yllämainittuja ennakko – olettamuksia ei voida jättää huomioitta. Sekä tutkijan, että tutkimuksen kohteeksi valitun kokonaiskäsitys maailmasta, on se laajin merkitysyhteys, jossa ymmärrys muodostuu. (Varto, 2005, hakupäivä 22.3.2014)

Laadullinen tutkimus voidaan jaotella kahteen vaiheeseen, *havaintojen pelkistämiseen ja arvoituksen ratkaisemiseen*. Tällainen jaottelu voidaan toteuttaa vain analyyttisesti, sillä käytännössä ne nivoutuvat aina toisiinsa. Tarkasteltaessa havaintojen pelkistämistä, aineistoa tarkastellaan vain valitusta teoreettismetodologisesta näkökulmasta käsin. Painopiste on teoreettisen viitekehyksen ja kysymyksenasettelun kannalta vain oleellisesti lopputulokseen vaikuttavissa asioissa. Aineiston tarkastelun lisäksi havaintojen pelkistämiseen voidaan vaikuttaa havaintojen yhdistämisellä, jolloin erilliset havainnot muokkautuvat yhdeksi havainnoksi. On kuitenkin tärkeää muistaa, että laadullisen tutkimuksen toteutuksen tavoitteena ei ole määritellä keskivertotilastoja tai niin sanottuja tyyppitapauksia. (Alasuutari 2011, 40 – 42.)

Arvoituksen ratkaiseminen tarkoittaa laadullisessa tutkimuksessa esille tulleiden johtolankojen ja vihjeiden kautta muodostunutta merkitystulkintaa tutkittavasta ilmiöstä. Tämän vaiheen johdattelemana saattaa esiin nousta myös uusia kysymyksenasetteluja, jolloin tutkimus johtaa aineiston osa-alueiden operationalisointeihin ja havaintojen pelkistämisen eri vaiheisiin. Löydetäessä moninaisempia ja useampia johtolankoja suhteessa samaan ratkaisumalliin, voidaan myös loppuratkaisua pitää enemmän oikeana. Tieteellisen tutkimuksen täydellistä varmuutta ei kuitenkaan koskaan voida saavuttaa. (Alasuutari 2011, 44 – 48.) Laadullisen tutkimuksen toteutuksessa haasteena pidetään ilmiön tarkastelun monimuotoisuutta.

Tutkimusasetelman lähtökohtana, tarkastelin ensin omia tavoitteitani tulevaa opinnäytetyötäni ajatellen. Omat kiinnostuksen kohteeni ja reaalin käsitys siitä, millaista aineistoa minulla on mahdollisuus saada, vaikuttivat merkittäväällä tavalla valintaani. Myös lähestymistapa, jonka kautta haen vastauksia tutkimusongelmiini, vaikutti valintaani toteuttaa opinnäytetyöni laadullisen tutkimuksen menetelmiä käyttäen. Laadullinen tutkimus sopi hyvin itselleni, sillä se ei noudata niin tarkkarajaista kaavaa etenemisen suhteen, verrattaessa määrälliseen tutkimustapaan. Laadullinen tutkimusote antaa myös minulle varaa muodostaa erilaisia tulkintoja, joiden kautta pystyn moniulotteisemmin pohtimaan tiedonkeruuni analyysia ja tuloksia. Kvalitatiivinen tutkimus prosessina etenee yksityisestä yleiseen, lopputulokseen vaikuttavat useat, yhtäaikaiset tekijät. Tutkimuksen edetessä sen luokat saattavat vielä muotoutua ja tavoitteena on suurempi ymmärtäminen. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 25).

3.2. Opinnäytetyöni tutkimusmenetelmät

Tutkimusmetodiksi valitsin puolistrukturoidun haastattelun eli teemahaastattelun, joka oli suunnattu varhaiskasvatushenkilöstölle, sekä kyselyn, jonka kohdensin lasten vanhemmille. Teemahaastatteluja oli kaksi ryhmäperhepäiväkodissa ja yksi päiväkodissa. Etukäteen olin toimittanut yksiköihin informaatio/kyselylomakkeen, johon haastateltavat saivat tutustua ennen sovittua tapaamista. Kysymysten asettelua suunnitellessani käytin apuna miellekarttaa (mind map). Miellekartan avulla pyrin löytämään ne ydinasiat, joita opinnäytetyössäni tutkimusongelman kautta pohdin. Miellekartta eli mind map on muistiinpanotekniikka, jonka Tony Buzarin on kehittänyt. Vuodesta 1990 se on ollut rekisteröity tuotemerkki, joka on käytössä ympäri maailmaa. (Turun Yliopisto, hakupäivä 25.3.2014). Nämä, etukäteen annetut kysymykset muodostivat rungon haastattelutilanteessa ja johdattelivat luontevasti teemoissa eteenpäin. Kysymykset toimivat siis eräänlaisena tukilistana itselleni, joiden kautta varmistin sen, että saan mahdollisimman monipuolista tietoa opinnäytetyöhöni. Haastattelut nauhoitin, jotta itse keskustelutilanteesta muodostui mahdollisimman vuorovaikutuksellinen tilanne, eikä oma aikani mennyt tietojen kirjaamiseen. Nauhoituksen kautta tiedonkeruu oli myös luotettavampaa, sillä haastatteluja pystyi kuuntelemaan aina uudelleen ja uudelleen. Haastattelun jälkeen työstin sen analysoitavaan muotoon, eli litteroin sen tekstinkäsittelyohjelmalla.

Haastattelu on yksi yleisimmistä tiedonkeruumuodoista, sillä se sopii joustavuutensa ansiosta useisiin eri tutkimustarkoituksiin. Haastattelun kohde, ihminen, nähdään subjektina, omalla osallistumisellaan hän luo aiheelle merkityksiä ja on haastattelun aktiivinen osapuoli. Haastatteluun osallistuvilta odotetaan myös taitoa ja kokemusta, jotta aineiston keruu olisi mahdollisimman joustavaa ja luontevaa. Haastattelijan tehtävänä nähdään välittää tietoa haastateltavien ajatuksista, käsityksistä, kokemuksista ja tunteista. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 34 – 41.)

Teemahaastattelun tunnusmerkkejä ovat tietyt teemat, joista keskustellaan. Teemahaastattelun keinoin saadaan tutkittavien ääni kuuluviin, haastattelun aihepiirit ovat kaikille samat, mutta etenemisreitti kysymysten osalta ei ole ennalta määrätty. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47 – 48.) Teemahaastatteluun voi osallistua useampi henkilö yhtäikaa. Ryhmähaastattelua toteutettaessa haastattelijan vastuulla on se, että jokainen ryhmän jäsenistä saa äänensä kuuluviin. (Kananen 2010, 53). Itse toteutin teemahaastattelun ryhmässä, sillä tämä toimi kohdallani jo ajankäytönkin vuoksi. Lisäksi jokainen haastateltava toi esille tärkeitä huomioita, eikä kukaan jäänyt tavallaan osallisuuden ulkopuolelle. Halusin saada mahdollisimman monen varhaiskasvatushenkilöstön jäsenen mielipiteet talteen, sillä kasvatuskeskustelulomakkeita suunniteltaessa lopputulokseen vaikuttavat oleellisesti sitä käyttävien ajatukset ja toiveet.

Toisena metodina aineistonkeruuta ajatellen käytin lasten vanhemmille suunnattua kyselylomaketta. Kyselyn kautta halusin selvittää vanhempien ajatuksia ja kokemuksia käydyistä kasvatuskusteluista, sekä siitä, miten vasukeskustelut näkyvät heidän mielestään päivähoidon arjessa. Tavoitteeni oli myös hyödyntää vanhemmilta saatuja tietoja ja ideoita lomasuunnittelussani. Kyselyn toteutin niin, että vein valmiit kyselylomakkeet kirjekuoressa varhaiskasvatyksiköihin (3 ryhmäperhepäiväkotia ja 1 päiväkotia) ja henkilöstö jakoi ne vanhemmille. Kyselyyn sai vastata nimettömänä, ja palautus tapahtui suljetussa kirjekuoressa takaisin lapsen hoitopaikkaan. Päiväkodille kyselylomakkeita meni 14kpl, Puolukkaan 15kpl, Karpaloon 15kpl ja Mustikkaan 9 kpl.

Kyselylomakkeen käytön juuret erilaisissa tutkimuksissa ulottuvat aina 1930-luvulle asti. Perustana sen käytön lisääntymiselle pidetään 1920-luvulla tilastollisten menetelmien voimakasta kasvua, esimerkiksi Yhdysvalloissa. Kysymysten asettelu ja suunnittelu vaikuttaa oleellisesti koko tutkimukseen ja sen onnistumiselle. Haasteena on asettaa kysymykset ymmärrettävään muotoon, sillä vastaaja saattaa tulkita esitetyt kysymykset

eri tavoin kuin tutkija on ajatellut. Tällöin ongelmaksi saattaa muodostua tulosten vääristyminen. Kysymykset eivät myöskään saa olla johdattelevia ja niiden runko tulee kietoutua yhteen tutkimusongelman ja tutkimuskysymysten kanssa. (Aaltola & Valli 2010, 103 – 104.)

Toteutin kyselyn isolle ryhmälle niin, että en ollut itse paikalla, vaan päivähoidon henkilöstö huolehti jakamisen ja palauttamisen vastaanoton. Kyselylomakkeen yhteydessä oli myös saatekirje, josta ilmeni mihin vastauksia käytän ja miten käsittelen itse aineistoa. Kysymykset olivat niin sanottuja avoimia kysymyksiä. Opinnäytetyössäni en analysoi vastauksia tilastollisin menetelmin, vaan tarkastelen niitä laadullisella lähestymistavalla. Avointen kysymysten etuna on se mahdollisuus, että vastausten joukosta nousee esiin myös hyviä ideoita (Aaltola & Valli 2010, 126). Tavoitteeni olikin, että lomakkeiden lopullisessa muodossa näyttäytyy myös vanhempien toiveet ja ajatukset. Kyselyn kautta vanhemmilla oli mahdollisuus saada vaikuttaa ja olla osallisena suunniteltaessa heidän lastensa yksilöllisiä kasvatustilanteita. Vanhempien äänen tulee nousta esiin tasaveroisena, jotta kasvatuskumppanuus toteutuisi toivotulla tavalla. Avoimien kysymysten käytössä on myös haittapuolia, sillä tulkintatavasta riippuen vastaaja voi antaa vastauksensa kysymyksen vierestä, jolloin vastaus on hankalaa analysoida, eikä tuota näin toivottua lopputulosta. (Aaltola & Valli 2010, 126).

3.3 Sisällönanalyysi teemahaastattelussa

Analyysi sisältää monia aineiston tulkinnan kannalta oleellisia seikkoja, jotka vaikuttavat lopputulokseen. Empiirisissä tutkimuksissa analyysillä tarkoitetaan huolellista aineiston lukemista, saadun materiaalin järjestämistä, sisällöllisiä ja rakenteellisia jäsentelyä ja erittelyä. Aineistoa analysoitaessa peilataan saatuja vastauksia tutkimusongelmaan ja pohditaan niiden yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Aineistoa tulkittaessa tutkija käy eräänlaista vuoropuhelua itsensä kanssa, sillä vain oman ajattelun avulla, lisääntyy aineiston informaatioarvo. ”*Kaikki mitä aineistosta esitetään, on tutkijan aktiivisen toiminnan tulosta. Aineistosta on siis itse nostettava esiin keskeiset asiat, eikä odotettava, että sieltä itsestään nousisi jotain*”. (Viinamäki & Saari 2007, 43). Analyysimuodon valintaan vaikuttaa oleellisesti se, kiinnittykö huomio aineiston sisällöllisiin seikkoihin vai ilmaisuun ja kielenkäyttöön. Laadullisen aineiston analyysissä, sen sisältö pilkotaan pienempiin osiin (aineiston redusointi), jonka jälkeen niitä tarkastellaan systemaattisesti. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, hakupäivä 26.4.2014).

Opinnäytetyössäni tarkastelen kerättyä aineistoa sisällönanalyysin kautta. Sisällönanalyysissä aineistosta haetaan yhtäläisyyksiä ja eroja, niitä tiivistäen ja tarkastellen. Sisällönanalyysi voidaan jaotella kahdenlaiseen analysointitapaan, sisällön analyysiin ja sisällön erittelyyn. Sisällön erittelystä puhutaan silloin, kun dokumenttien analyysissä käytetään kvantitatiivista (määrällistä) lähestymistapaa. Sisällönanalyysissä sen sijaan tekstin sisältö kuvataan sanallisesti. (Silius 2005, hakupäivä 6.5.2014.) Tässä opinnäytetyössä en käytä sisällön erittelyä, sillä lopputuloksen kannalta sisällönanalyysin avulla saadaan muodostettua eheämpi kokonaisuus.

Sisällönanalyysin kautta, on saatu haastattelujen tulokset tiiviiseen ja selkeään muotoon, jotta niitä pystytään hyödyntämään kasvatustieteilijöiden lomakkeiden suunnittelussa. Haastattelut toteutin kolmessa eri yksikössä, joten oli tärkeää löytää kustakin haastattelusta ne oleelliset ilmiöt opinnäytetyön toteutusta varten. Järjestelmällä aineistot teemoittain, helpottui niiden analysointi ja sain luotua itselleni selkeän aineiston suunnittelutyötä varten. Teemahaastatteluiden pohjalta saatu aineisto, tulisi kirjoittaa tekstimuotoon mahdollisimman sanatarkasti. (Kananen 2010,58). Litterointi vei suhteellisen paljon aikaa, sillä oli hieman hankala hahmottaa, kuinka paljon haastattelun aineistosta tarvitsin työssäni. Laadullinen analyysi antaa kuitenkin mahdollisuuden ”elää” koko opinnäytetyönprosessin ajan, joten siksi valitut menetelmät toimivat kohdallani hyvin.

3.4 Kyselylomakkeiden analyysi

Ajatukseni oli ensin ottaa muutamia halukkaita vanhempia mukaan suunnittelemaan kasvatustieteilijöiden lomakkeita, mutta opinnäytetyön prosessia läpikäydessäni päätin kuitenkin tehdä kyselylomakkeen, jonka jakaisin haastatteluun osallistuvien ryhmäperhepäiväkotien ja päiväkodin vanhemmille. Näin halusin saada selkeän kokonaiskuvan henkilöstön ja lasten vanhempien mielipiteiden ja ajatusten yhtäläisyyksistä tai eroavuuksista.

Laadin päivähoitossa olevien lasten vanhemmille kyselylomakkeet avoimilla kysymyksillä, jolloin he saivat vastata valmiisiin kysymyksiin omin sanoin. Opinnäytetyöni ohjaajat opettajat kävivät kysymykset vielä läpi ennen niiden jakamista. Kysymyksiä oli 9 kappaletta. Kysymyksiä laadittaessa on huomioitava niistä saatujen vastausten merkityksellisyys opinnäytetyöhön suhteutettuna.

Kyselylomaketutkimusta käytetään usein laadullisen tutkimusmenetelmänä. Opinnäytetyöni tutkimusongelman perusteella en käsittele kyselyn vastauksia numeerisesti, sillä tavoitteeni on löytää vastausten sisältä ne oleelliset asiat lomakesuunnittelua varten. Vastausprosentti on tietenkin kyselyn luotettavuuden kannalta oleellinen, mutta siinäkin suhteessa vastausten määrällä ei ole lopputulokseen olennaista vaikutusta. Itseäni kiinnostaa kyselyjen pohjalta saadut vastaukset, ideat ja ajatukset, yksinkin palautettu vastauslomake saattaa sisältää arvokasta tietoa kokonaisuuden kannalta.

Vanhemmille suunnatun kyselylomakkeen vastaukset kävin ensin yksikkökohtaisesti läpi ja kirjoitin ne analysoitavaan muotoon tekstinkäsittelyohjelmalla. Yleensä lomaketutkimus etenee aineiston keruun jälkeen siten, että se muokataan sellaiseen muotoon, jossa tilastollinen käsittely mahdollistuu. Tämän jälkeen aineisto voidaan analysoida ja tulkita. Mikäli vastauksia käsitellään numeerisesti, on ne ensin koodattava. Oleellisinta tämän tutkimusprosessin osalta on kuitenkin tulosten analyysi ja julkaiseminen. Vastaaminen lomaketutkimukseen tulisi nähdä myös osana psykologista ja sosiaalista vuorovaikutustilannetta, ja tämä tulisi huomioida myös vastausten tulkinnassa. Tällöin tutkijan tulkinta saaduista vastauksista määrittelee pitkälti lopputuloksen. (Viinamäki & Saari 2007, 68 – 70.)

3.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Hyvä tieteellinen käytäntö lisää tutkimuksen luotettavuutta ja uskottavuutta. Sen avulla myös tutkimuksen eettisyys saa merkityksen. On kuitenkin tärkeää ymmärtää, että tutkimuksen eettisyys käsittää paljon muutakin kuin tieteellisyyden peruskriteerien täyttämisen. (Viinamäki & Saari, 2007, 11). Tutkimusetiikan näkökulmasta katsottuna tutkijan tulee tutkimustyössään kiinnittää huomiota aineiston käsittelyyn, tulosten esittämiseen ja arvioimiseen liittyviin asioihin. Näihin osa-alueisiin tulee soveltaa tutkimuksen kriteerien täyttäviä ja eettisesti kestäviä menetelmiä. Myös muiden tutkijoiden aikaisemmat julkaisut tulee huomioida asianmukaisella tavalla. Jokainen tutkija vastaa itse hyvän tieteellisen käytännön noudattamisesta. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Hakupäivä 18.5.2014.)

Tutkimuseettiset ratkaisut ovat laadullisessa tutkimuksessa konkreettisesti esillä verrattuna esimerkiksi määrälliseen tutkimukseen. Laadullisessa tutkimuksessa tutkittava

kohde tai asia on yleensä tutkijalle jollain lailla tuttu, jolloin myös tutkijan ja kohderyhmän välille syntyy luottamuksellinen suhde. Tällöin mahdollistuu myös tutkittavan ilmiön tarkastelu yhdessä kohderyhmän kanssa. Määrällisessä tutkimuksessa tulokset muuntuvat yleensä numeroiksi ja tutkittavat jäävät tutkijalle tuntemattomiksi. (Ruoppila, Hujala, Karila, Kinon, Niiranen & Ojala 1999, 146 – 147.)

Tutkimuksen eettisyys alkaa rakentua jo aiheen valinnan yhteydessä. Tutkimusprosessin edetessä tulee huomioida korkeaa eettisyyttä vaativat asiat, jotka kiteytyvät tutkittavan kohteen, esimerkiksi ihmisen kunnioittamiseen. Myös se, mistä näkökulmasta tulevaa tutkimuskohdetta tarkastellaan, vaikuttaa eettisiin ratkaisuihin. Aineiston keruuvaihe on myös kriittinen vaihe tutkimuksen eettisyyden osalta. On tärkeää tuoda tutkimukseen osallistuvien ihmisten tietoisuuteen tutkimuksen tarkoitus, luovuttamalla tietoa sen kaikille osapuolille. Myös tutkimusluvan hankkiminen on eettisyyden kannalta tärkeää. (Viinamäki & Saari 2007, 17 – 20.)

Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuustekijöiden tarkastelu on paljon hankalampaa kuin määrällisessä tutkimuksessa. Niin sanottujen luotettavuusmittareiden käyttö on yhteiskunnallisissa, ihmisiin liittyvissä tutkimuksissa, hankalampaa toteuttaa. Ihminen on ajatteleva yksilö, jonka mielipiteet ja kannanotot saattavat vaihdella eri vaiheissa. Tutkimuksen luotettavuudessa huomioitavat asiat tulee jo määritellä suunnitteluvaiheessa. Kun aineisto on kerätty ja analysoitu, ei luottavuutta voi enää parantaa. Jotta tutkimuksen luotettavuutta saadaan lisättyä, tulee kiinnittää huomiota dokumentaatioon. Kaikki opinnäytetyöhön liittyvät asiat ja ajatukset on tärkeää kirjata ylös, jotta niitä voidaan tarkastella uudelleen työn eri vaiheissa. Myös tutkimustulosten tulkinta vaikuttaa oleellisesti työn luotettavuuteen. Mistä näkökulmasta aineistoa tarkastellaan vaikuttaa tutkimuksen tulkinnan ristiriidattomuuteen eli reliabiliteettiin. Luotettavuutta voidaan lisätä tarkastelemalla tutkimusta yhdessä toisen tutkijan kanssa. Luotu aineisto voidaan myös antaa luettavaksi niille joita tutkimus koskee. Näin luotettavuutta voidaan lisätä tutkittavan kannalta. (Kananen 2010, 68 – 70.)

Opinnäytetyössäni huomioin eettisyyden noudattamalla hyvän tieteellisen käytännön periaatteita. Suunnitteluvaiheessa keskustelin päivähoidon ohjaajan kanssa tutkimukseen liittyvistä asioista ja ennen haastatteluja toimitin yksiköihin saatekirjeen, jossa esittelin opinnäytetyöni aiheen ja tarkoituksen. Saatekirjeessä oli myös valmiita kysymyksiä, joihin henkilöstö sai tutustua etukäteen. Myös vanhemmille suunnatun kyselyn yh-

teyteen liitin tietoa opinnäytetyöni tarkoituksesta. Vanhemmat saivat vastata nimettömänä ja aineiston käsittelyssä huomioin eettiset lähtökohdat. Nauhoituksen tallenteet poistan asianmukaisella tavalla ja vanhempien vastaukset tuhoan opinnäytetyöni valmistuttua. Tällä varmistan myös tietosuojaan liittyvät velvollisuudet ja vastuun.

Tutkimukseni luotettavuus rakentuu omien tulkintojeni ympärille, mutta myös tiedonkeruun yhteydessä tehtyjen löytöjen ympärille. Pyrin etenemään työssäni johdonmukaisella tavalla, huomioiden myös lähdekriittisyyden. Lähdemerkinnöissä olen noudattanut oppilaitoksen ohjeita ja säädöksiä. Tutkimustulosten luotettavuustekijöihin vanhempien osalta vaikutti vastausten vähäinen määrä. Tämän olin kuitenkin huomionut jo suunnitteluvaiheessa. Lopputuloksen kannalta on tärkeää ymmärtää, että jokaisen vanhemman vastaus sisälsi erittäin tärkeitä asioita ja huomioita, jotka pyrin huomioimaan suunnitlessani lapsen vasulomakkeet Ranuan kunnan käyttöön.

4. VARHAISKASVATUKSEN OHJAUSJÄRJESTELMÄ

Varhaiskasvatusta säätelevät erilaiset lait, määräykset ja sopimukset. Näillä on merkityksellinen osuus koko varhaiskasvatuksen palvelujärjestelmän kannalta, sillä ne myös toimivat oikeusturvana kansalaisille. Näiden ohjeiden ja määräysten kautta turvataan lapselle laadukas varhaiskasvatustoiminta. (Järvinen & Laine, & Hellman – Suominen 2009, 88.)

4.1 Yhdistyneiden Kansakuntien Lapsen oikeuksien sopimus ja Vasu

Suomalainen varhaiskasvatus perustuu YK:n lasten oikeuksien yleissopimukseen, joka hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa 20.11.1989. Suomi liittyi tähän sopimukseen vuonna 1991. Ihmisoikeudet kuuluvat kaikille ja lasten osalta se tarkoittaa heidän erityisten tarpeiden ja etujen turvaamista. Lapsille tulisi suoda mahdollisimman hyvät lähtökohdat heidän elämänsä alkumetreiltä eteenpäin. Vanhemmat ja huoltajat kantavat ensisijaisen päävastuun heidän lastensa kasvatuksesta ja huolenpidosta. Mikäli vastuun kantamisessa vanhempien osalta on vaikeuksia, tulee heille antaa tukea, ohjausta ja neuvontaa. Mikäli lapsen hyvinvointi tuesta huolimatta vaarantuu, on valtion turvattava lapsen etu sijaishoidon tai adoption kautta. Sopimuksen sisältöä, noudattamista ja lapsen oikeuksien toteutumista valvoo YK:n lapsen oikeuksien komitea. Viiden vuoden välein asia tarkastetaan maiden antamien raporttien kautta. Suomessa raportoinnista kantaa vastuun Ulkoministeriö. (Lapsiasiavaltuutettu, hakupäivä 6.5.2014.)

Lapsen oikeuksien sopimus on myös Valtakunnallisen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvopohjana. Vuonna 2002 valtioneuvosto teki periaatepäätöksen **varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista**, joka sisältää esimerkiksi varhaiskasvatuksen keskeisimmät periaatteet ja kehittämistyön kannalta oleelliset osa-alueet. **Valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet**, joiden pohjana valtakunnalliset linjaukset ovat, valmistuivat vuonna 2003 ja niitä on päivitetty vuonna 2005. Perusteiden tavoitteena on luoda tasapuolisen varhaiskasvatuksen toteutuminen maassamme, kehittää varhaiskasvatuksen sisällöllistä osuutta muun muassa yhdenmukaistamalla toiminnan tuottamista. Tärkeänä osa-alueena varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteissa on myös henkilöstön ammatillisen tietoisuuden lisääminen sekä moniammatillisen yhteistyön kehittäminen lapsen etua palvelevaksi kokonaisuudeksi. Vanhempien osallisuutta halutaan myös lisätä lapsen kasvun ja kehityksen kannatteluun päivähoiton arjes-

sa. Valtakunnallisesti jaoteltuna varhaiskasvatussuunnitelman perusteet luovat eheän kokonaisuuden lapsen hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemisessa. Perusteet ovat myös kunta-, yksikkö- ja lapsikohtaisten asiakirjojen laadinnan pohjana. Kuntatasolla on myös tärkeää huomioida kuntakohtaiset linjaukset varhaiskasvatuksen osalta. (Stakes 2005 oppaita 56, 7.)

Tehtäessä lapsen yksilöllistä varhaiskasvatussuunnitelmaa otetaan lapsen kokonaiskehitys huomioon ja yhdessä vanhempien kanssa laaditaan suunnitelma, jossa lapsen tarpeet tulevat huomioiduiksi. Etenkin pienten lasten kohdalla heidän hyvinvointinsa kannalta suojaavaksi tekijäksi muodostuu turvalliset ja pitkäaikaiset ihmissuhteet. Lapsen kehityksessä lähiympäristön merkitys kasvaa ja näyttyäytyy esimerkiksi laadukkaana päivähoitona. Lapsen yksilöllinen vasu tuo parhaimmillaan tietoisuuteen lapsen hyvinvointiin vaikuttavat kasvatukselliset periaatteet (Kaskela & Kronqvist, 2007, 10 – 11.)

4.2 Kuntien ohjausjärjestelmä

Kuntia ja sen muita toimijoita sitoo lainsäädäntö, norminanto ja valvonta. Tällöin puhutaan **normiohjauksesta**, joka sisältyy valtionhallinnon ohjausjärjestelmään. Vuoden 2010 alusta kuntien valtionosuuksista on vastuussa valtionvarainministeriö. **Resurssiohjauksella** tarkoitetaan kunnille myönnettäviä valtionosuuksia, jotka ovat vastuunalaisten ministeriöiden ohjauksessa. Normi- ja resurssiohjauksesta on vähitellen pyritty siirtymään niin sanottuun **informaatio-ohjaukseen**. Tällä tarkoitetaan kunnille myönnettyä mahdollisuutta toteuttaa tiettyjä lain määrittämiä tehtäviä omien ratkaisujensa mukaan. Informaation turvin pystytään kehittämään palveluja kohderyhmille. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on syntynyt juuri informaatio-ohjauksen kautta. (Petäjäniemi & Pokki 2010.)

Kuntakohtaiset linjaukset ja strategiat varhaiskasvatuksen osalta tulevat esille, joko osana kunnan lapsipoliittista ohjelmaa tai ne löytyvät asiakirjoista, jotka liittyvät lapseen tai hänen perheeseensä. Näiden asiakirjojen kautta selkiytyy varhaiskasvatuksen järjestämiseen ja kehittämiseen liittyvät painopisteet, sekä millainen kunnan palvelujärjestelmä on varhaiskasvatuksen osalta. Kunnalla tulee olla myös oma varhaiskasvatussuunnitelma, jota valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelmat perusteet ohjailevat. Kuntakohtaisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa huomioidaan tavoitteita, strategioita, sekä sisällöllisiä asioita. Jokaisella varhaiskasvatyksiköllä tulisi olla myös yksikkökohtainen suunnitelma.

telma, joka muodostaa jatkumon esiopetuksen opetussuunnitelman kanssa. Yksikön varhaiskasvatussuunnitelman kautta tulisi ilmetä hoidolliset, kasvatukselliset ja opetukselliset lähtökohdat ja niiden toteuttaminen käytännössä. Yksikkökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman kautta ilmenevät myös alueelliset erityispiirteet. (Stakes 2007, op-paita 56, 8 – 9.)

Päivähoidon lainsäädännöstä, ohjauksesta ja valvonnasta on vastannut aina vuoteen 2012 asti Sosiaali- ja terveysministeriö. Hallituksen aloitteesta päivähoito siirtyi Opetus- ja Kulttuuriministeriön alaisuuteen (Dnro 6805/00.01.00.00/2012.) vuoden 2013 alusta alkaen. Tällöin päivähoito ei enää ole sosiaalihuoltolain 17§:ssa todettu sosiaalipalvelun muoto. Lasten kotihoito ja yksityisen hoidon tukimuodot jäävät edelleen Sosiaali- ja Terveysministeriön alaisuuteen. Kunnat saavat myös ratkaista hallintonsa järjestämisestä kuntakohtaisesti. Muutoksen yhteydessä sovittiin myös työryhmän nimeämisestä valmistelemaan uutta varhaiskasvatustakia. Esitys on annettu 21.3.2014 eteenpäin. Päivähoidon ohjaukseen ja valvontaan liittyvissä asioissa myös Valviralla on oma osuutensa. Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen tehtävänä on valvoa ohjaus-, kehittämis- ja arviointitehtäviä. Alueellista lainsäädäntöä ohjaa ja valvoo aluevalvontavirastot. (Kahiluoto 2012, hakupäivä 6.5.2014.)

Laki lasten päivähoidosta määrittelee kunnan tarjoamat päivähoidon toimintamuodot, joita ovat esimerkiksi päiväkotihoido, perhepäivähoito, leikkitoiminta ja muu päivähoitotoiminta. Päivähoitolain voimaantulo vuonna 1973 loi pohjan koko päivähoitojärjestelmälle. Päivähoitolain mukaan, päivähoitoa tuli järjestää sellaisessa muodossa ja sellaisena vuorokauden aikana, kun sille oli tarvetta. Päivähoitopaikkojen lisääminen muodostui ensisijaiseksi tavoitteeksi ja vasta toissijaisena tavoitteena esille nousi päivähoiton toiminnan laatu. Päivähoitolain myötä, uudistusta tapahtui myös valvonnan osalta, sillä laki asetti vaatimukset säännöllistä päivähoitoa tarjoavista tahoista. Kunnista tuli löytyä myös niin sanottu vastuuhenkilö, johon vanhemmilla oli mahdollisuus olla yhteydessä päivähoitoa koskevissa asioissa. Laki toi tullessaan myös muutoksia kuntien ja valtion asemaan rahoituksen, valvonnan ja ohjauksen osalta. (Helenius & Korhonen 2008, 212.)

Päivähoitolaki pitää siis sisällään erinäisiä säännöksiä päivähoidon toimintamuuodoista. Ne lapset, jotka eivät ole oppivelvollisuusikäisiä, kuuluvat päivähoidon piiriin. Asetus lasten päivähoidosta antaa säännökset esimerkiksi päivähoitohakemusten käsittelystä ja

hakuaikoihin liittyvistä asioista. Lisäksi asetuksen 6 §:ssä on säädetty henkilökunnan kelpoisuusehdoista, sekä lasten ja kasvatushenkilökunnan välisistä suhdeluista. Perhepäivähoitoa koskevat säännökset löytyvät asetuksen 8 §:stä. (Asetus lasten päivähoitosta 239/1973, hakupäivä 6.5.2014.)

4.3 Varhaiskasvatuslain valmistelu

Tällä hetkellä valmistellaan uutta varhaiskasvatuslakia. Opetus- ja kulttuuriministeriössä asetettiin toimikaudeksi 7.2.2012 – 28.2.2014 työryhmä, johon kuului useita varhaiskasvatuksen asiantuntijoita. Tämän työryhmän tehtävänä on ollut muodostaa varhaiskasvatuslakia koskevista säädöksistä ja pohtia niiden yhteiskunnallisia vaikutuksia. Työryhmän tukena on ollut niin sanottu valmisteluryhmä, jonka tehtävänä on ollut kasaata tutkimus- ja arviointitietoa, selvittää muutos- ja kehityssuuntia, sekä tuottaa näistä tietoa työryhmälle. Työryhmä on järjestänyt useita kuulemistilaisuuksia eri tahoille ja erilaisia kannanottoja asian suhteen on tullut myös kiitettävästi. Vanhempia on kuultu myös opetus- ja kulttuuriministeriön sivuilla toteutetun sähköisen kyselyn muodossa. (Alila 2014, 171 – 172.)

Nykyistä lakia ja asetusta lasten päivähoitosta pidetään pirstaloituneena kokonaisuutena, sillä sitä on useita kertoja muuteltu ja muokattu. Nyky-yhteiskunta asettaa myös uusia vaatimuksia ja laki kaipaa päivitystä ajankohtaisemmaksi. Uutta lakia onkin kutsuttu myös ”toiveiden tynnyriksi.” Haasteeksi kuitenkin muodostuu Suomen taloudellisen tilanteen tuomat linjaukset. Laki tulisi valmistella valtiontalouden sallimissa rajoissa ilman ylimääräistä rahavarausta. Lain kautta suunnitellaan muutoksia päivähoiton subjektiivisen oikeuden rajaamiseen, sekä paljon keskustelua herättäneen kotihoidon tuen jakamiseen isän ja äidin kesken. Henkilöstön kelpoisuusvaatimuksia tullaan mahdollisesti myös alentamaan, tinkimättä kuitenkaan laadusta ja turvallisuudesta. Päivähoitomaksujen kautta pyritään vaikuttamaan kuntien tulopohjaan niitä nostavasti. Uuden lain myötä muutoksia haettaisiin myös varhaiskasvatuksen suunnitteluun valtakunnan tasolla, paikallis- ja yksilötasolla (Vasu). Lakiin nostettaisiin myös arviointi, yhdessä lapsen tuen ja erityistuen mahdollisuuksista. (Alila 2014, 172 – 174.)

Normiohjauksen kautta määritellään varhaiskasvatuksen laadun minimitaso. Laki määrittää myös henkilöstöä ja johtajia ja heidän toimintaansa varhaiskasvatuksen parissa. On silti tärkeää muistaa, että pelkkä laki ja sen tuomat säännökset eivät ole ainoa osa-

alue, joka vaikuttaa kokonaisuuden kehittämiseen. Tulevina vuosina valmistellaan myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteita ja niihin liittyviä linjauksia. Laadunhallinta ja arviointi nousevat yhä tärkeämmäksi osaksi koko varhaiskasvatuksen kokonaisuutta. Tämä vie oman aikansa, mutta on elinehto kehitystyön kannalta. (Alila 2014, 172 – 175.)

4.4 Perhepäivähoidon vaiheet Ranualla

Ranualla perhepäivähoidon alkutaival ajoittuu vuoden 1974 loppupuolelle. Kunnallinen päivähoitopaikka perustettiin sosiaalilautakunnan päätökselle 20 lapselle. Samalla perustettiin myös osa-aikainen perhepäivähoidonohjaajan virka, jota alussa hoiti sosiaalitarkkaaja muutaman tunnin päivässä. Kun perhepäivähoitajien toimet ja lasten hoitopaikat sosiaalilautakunnan toimesta tulivat yleiseen hakuun, valittiin 40 hoitopaikkaa hakeneen joukosta 20 lasta ja 12 hakijan joukosta 9 hoitajaa avoinna olleille paikoille. Valituille perhepäivähoitajille päätettiin myös maksaa työehtosopimuksen mukaista palkkaa ja korvausta lasten ruokailuun liittyvistä kustannuksista. Muut kuin vähävaraiset huoltajat myös maksoivat saamastaan päivähoidosta. Esimerkiksi 300 – 500 mk kuukausituloilla hoitomaksua perittiin 2 mk kuukaudessa. (Huovinen 2010.)

Alussa päivähoito oli etuoikeutettua sosiaalisin perustein vähävaraisille perheille tai yksinhuoltajaperheille. Perheen bruttotulot vaikuttivat päivähoitomaksun suuruuteen ja tällä kaavalla edettiin aina 1990-luvulle asti. Ranualla muutoksia aiheutti subjektiivisen päivähoito-oikeuden toteutuminen 1980 – luvun alussa, eli kaikki lapset saivat oikeuden päivähoitoon. Virallisesti se astui kunnassamme voimaan vuonna 1991, tosin viiveellä. Päivähoidon laatuun kiinnitettiin huomiota ja palveluja monipuolistettiin ja tällä tavoin kunta houkutteli myös uusia lapsiperheitä palveluidensa keskelle. 1980-luvulla Ranuan kunta kehittyi ja voimisti palveluitaan voimakkaasti. Uudet yritykset lisääntyivät ja uusia virkoja perustettiin 20 kappaletta. Päivähoidon tarvitsijoiden määrä kasvoi jatkuvasti ja esimerkiksi vuonna 1983 esitettiin viisi uutta perhepäivähoitajan toimea. Vuonna 1985 lapsia oli perhepäivähoidossa 186 ja perhepäivähoitajia oli 56. Lukumäärät jatkoivat vielä nousuaan vuonna 1988, jolloin eläinpuiston yhteyteen avattiin mm. Pentikin keramiikkatehdas, ja seuraavana vuonna Ranualla avattiin vielä Fazerin karamellitehdas, sekä hotelli. (Huovinen 2010.)

Lasten kotona tapahtuva päivähoito sai alkunsa kunnassamme vuonna 1981, sosiaalilautakunta esitti, että päivähoito järjestetään lapsen kotiin silloin, kun sitä ei ole voitu järjestää kodin ulkopuolelle huomioiden kuitenkin lapsen etu, perheen erityisolosuhteet sekä paikalliset erityispiirteet. Ohjeistusta tarkennettiin muun muassa vuonna 2004 niin, että päivähoito järjestetään lapsen kotiin, mikäli lapsimäärä on suhteessa yhtä hoitajaa kohden oikea (4 tai 4,5 lasta). (Huovinen 2010.)

Ryhmäperhepäivähoito alkoi kehittyä kunnassamme 1980 luvun lopulla, jolloin kunnamme kehitys lisäsi vuorotöiden osuutta ja päivähoidolle oli tarve myös iltaisin ja viikonloppuisin. Perhepäivähoitajien työaikoja oli hankala sovittaa ja siksi perustettiin ensimmäinen ryhmäperhepäiväkoti vuonna 1989. Lapsimäärästä riippuen työntekijöitä oli kahdesta kolmeen. Vuonna 1991 Ranualle oli perustettu jo kolme ryhmäperhepäiväkotia. Edes lama ei oleellisesti vähentänyt päivähoidon tarvetta ja vuonna 1998 perustettiin vielä neljäs ryhmäperhepäiväkoti. Toimintaa kehitettiin myös lähihoitajien palkkaamisella vastaavan hoitajan toimeen. (Huovinen 2010.)

Tilastollisesti lasten määrä päivähoidossa oli laskusuuntainen vuonna 2013. Vuonna 2010 joulukuussa lapsia oli hoidossa 99, 2011 joulukuussa 119, 2012 joulukuussa 102 ja 2013 joulukuussa 88. (Huovinen 2013). Keväällä 2014 lapsimäärät tuntuivat kuitenkin taas lisääntyvän ja nähtäväksi jää, millainen tilanne on tämän vuoden lopulla. Itseäni huolestuttaa tulevaisuudessa perhepäivähoitajien väheneminen. Kovinkaan moni ei ole enää halukas hoitamaan lapsia omassa kodissaan ja tämän hoitomuodon arvostus on valitettavasti myös vähentynyt. Tämä on harmillista, sillä etenkin pienten lasten kohdalla tämä hoitomuoto on tärkeä tukipilari kasvun ja kehityksen näkökulmasta katsottuna. Lisäksi pienet ryhmät lähentävät hoitajan ja lasten välistä vuorovaikutusta ja perhepäivähoitajasta tulee usein tärkeä osa lapsen elämää. Tätä hoitomuotoa muistellaan vielä aikuisenakin ja se on linkittynyt osaksi lapsen tarinaa ja hänen elämäänsä.

5. VARHAISKASVATUKSEN MÄÄRITTELYÄ

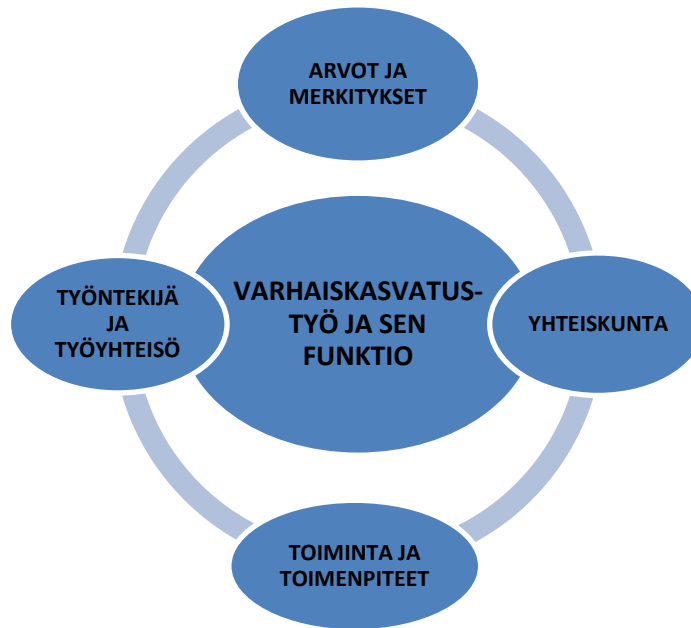
Varhaiskasvatusta voidaan pitää kodin, päivähoidon ja esikoulun piiriin kuuluvana vuorovaikutustapahtumana, jonka tuella mahdollistuu lapsen kasvu ja kehitys. Koti on paikka, jossa primäärisin varhaiskasvatus tapahtuu. Kodin vaikutukset näkyvät lapsen kasvussa ja kehityksessä yleensä läpi elämän. (Ojala 1993, 11 – 12.) Päivähoito ja esiopetus muodostavat kodin rinnalle päivittäisen kehitysympäristön. Opinnäytetyössäni käyn läpi, mitä varhaiskasvatus on ja mitkä teoriasuuntaukset näyttäytyvät varhaiskasvatuksen juurissa. Uusi varhaiskasvatuslaki on myös kehitteillä, joten kokonaisuuden kannalta on tärkeää tietää myös tämänhetkiset suuntaukset lain valmistelun suhteen.

5.1 Varhaiskasvatuksen tavoitteet

Varhaiskasvatus muodostuu kasvatuksellisesta, tavoitteellisesta vuorovaikutuksesta, joka tapahtuu pienten lasten kasvuympäristössä. Sen tavoitteena on edistää ja tukea lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Vanhempien ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten välinen yhteistyö, kasvatuskumppanuus, on kantava voima ajatellessa perheiden ja kasvattajien yhteistä kasvatustehtävää. Yhteiskunnan tehtävä on järjestää, valvoa ja tukea varhaiskasvatusta ja sen tulee sisältää hoidon, kasvatuksen ja oppimisen osa-alueet. Suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus ovat osa vuorovaikutteista yhteistoimintaa unohtamatta lasten vapaan leikin osuutta. Varhaiskasvatuksessa korostuu laaja, kasvatustieteellinen, tietoon ja tutkimukseen, sekä pedagogisiin menetelmiin perustuva näkemys lapsen kokonaisvaltaisesta kehityksestä ja elinikäisestä oppimisesta. (Stakes 2007,oppaita 56,11.)

Yhteiskunnallisen varhaiskasvatuksen toimintaympäristön keskiössä on päivähoito ja sen eri muodot. Koko järjestelmän syntyyn vaikutti aikanaan perheen äitien työllistyminen ja sitä kautta päivähoitotarpeen lisääntyminen. Tänä päivänä keskustellaan myös kasvatusvastuun jakamisesta eri toimijoiden kesken. Perheen ja lähiverkoston lisäksi kasvatusvastuu jakautuu myös yhteiskunnan tarjoaminen varhaiskasvatuspalveluiden kautta. Varhaiskasvattajana työskentely on osa vastuun kantamista, omalla työpanoksellaamme tuemme myös vanhemmuutta ja sitä kautta annamme tukea ja ohjausta tarvittaessa. Jokaisen lasten kanssa työskentelevän tulisi myös ymmärtää oman osallisuutensa merkityksellisyys koko vuorovaikutustapahtumassa.

Jotta varhaiskasvatus olisi mahdollisimman laadukasta, on ammattitaitoinen henkilöstö sen keskeisin voimavara. On tärkeää, että niin kasvatusyhteisöillä kuin yksittäisilläkin kasvattajilla on vahva ammatillinen osaaminen ja ajantasainen tieto. Ammatillisuutta voidaan myös miettiä yhteiskunnallisen funktion kautta. (Hujala & Puroila & Parrila & Nivala 2007, 97 – 98.) Mikä on varhaiskasvatuksen keskeisin tehtävä ja miten tätä tehtävää toteutetaan laadukkaasti? Kuvaan tätä funktiota alla olevan kuvion avulla. (Kuvio 1)

Varhaiskasvatuksen ammatillisuuden rakentuminen (Hujala & Puroila & Parrila & Nivala 2007, 97 – 98.) (Kuvio 1)

Yllä olevassa kuviossa (Kuvio 1) muutos jokaisessa yksittäisessä osiossa aiheuttaa muutoksen syntymisen myös muihin sen osioihin. Yhteiskunnan muutokset heijastuvat suoraan työntekijöiden ja työyhteisön toimintaan ja käytäntöihin. Tällaisia asioita on esimerkiksi koulutukseen ja varhaiskasvatuksen toteutukseen liittyvät säädökset. Varhaiskasvatustyön funktioina korostuvat myös kasvatukselliset arvot ja merkitykset, joilla on painoarvoa muodostettaessa käsitystä lapsen kasvusta, perheestä ja yhteiskunnallisista asioista. Toimintakäytännöt vaikuttavat taas lapsen ja perheen lisäksi myös työyhteisöön ja yhteiskuntaan. (Hujala & Puroila ym. 2007, 97 – 98.) Varhaiskasvatustyö tulisi nähdä kokonaisuutena, jota pyritään oman työn kautta analysoimaan ja arvioimaan. Tällöin ammatillisuus korostuisi taitona käsitellä teoreettista tietoa työntekijän toiminnassa.

5.2 Varhaiskasvatukseen vaikuttavia teoriasuuntauksia

Eri elämänvaiheissamme tapahtuu monia muutoksia, joiden vaikutuksia arvioidaan esimerkiksi elämänkaaripsykologiassa. *Perus minä* ei kuitenkaan muutu radikaalisti, sillä elämänkaari voidaan nähdä tietynlaisena jatkumona. Elämänkaari voidaan ajatella eräänlaisena polkuna, jota pitkin edetään, kukin omassa tahdissaan, välillä pysähtyen. Kehitys nähdään eräänlaisena edistymisenä, jota polkumme varrella kohtaamamme tapahtumat muokkaavat. Se on ikään kuin tarina, jonka kautta kerromme muille, keitä ja millaisia olemme. Elämänkaaripsykologiassa tähdentyy myös suuntaus, jonka mukaan kukin kehitysvaihe tuo mukanaan oman merkityksensä. Psykodynaaminen (Sigmund Freud, Erik Erikson) ja sosiaalis-kognitiivinen (Jean-Piaget, Lawrence Kohlberg) kehitysteoria kuuluvat kirjallisuuden valossa tunnetuimpiin teorioihin, kun taas normatiivinen kehityspsykologia on saanut eniten kritiikkiä ikään liittyvien osa-alueiden osalta (osaaminen, taidot ja tiedonhankinta) (Hujala & Turja 2012, 17.)

Varhaiskasvatuksessa oppimisteoriat voidaan jaotella muun muassa behavioristisiin, kognitiivisiin ja konstruktivisiin teorioihin. Kasvattajan näkemykset oppimisesta määrittelevät paljolti sen, miten hän tekee työtä lasten parissa ja millaisia oppimiskokemuksia hän heille luo. (Hujala & Turja 2012, 18.) Behavioristisen oppimiskäsityksen mukaan oleellista on etukäteen tehty suunnittelu ja toiminnalle asetetut tavoitteet. Behavioristinen oppimisnäkemys voidaan edelleen jaotella klassiseen ja välineelliseen ehdollistamiseen, sekä sosiaaliseen eli mallioppimiseen. Oppiminen mahdollistuu eräänlaisen ärsykkeen kautta, jolloin esimerkiksi ympäristöstä välittyvä ärsyke aiheuttaa oppijassa tietynlaisen reaktion, vakiintuen oppimisen kautta pysyväksi toimintamalliksi. Tällöin tavoitteeksi voidaan määrittää toivottu käyttäytyminen, jota vahvistetaan oppijan ulkopuolelta käsin.. Tietynlainen selkeys ja yksinkertaisuus nähdään tämän teorianmuodon vahvuutena. (Jyväskylän ammattikorkeakoulu, hakupäivä 6.5.2014.)

Kognitiivisen teorian kautta oppimista tarkastellaan tiedon prosessointina. Tärkeää ei niinkään ole se, mitä oppija tekee tai miten hän toimii, vaan mitä hän tietää ja miten hän on tiedon vastaanottanut. Pienen lapsen merkityksellisin tapa oppia onkin leikkiminen jonka kautta hän jäsentelee asioita omissa ajatuksissaan. (Hujala & Turja 2012, 19.)

Konstruktivistisen teorian mukaan oppiminen tapahtuu oppijan ja ympäristön välisen vuorovaikutuksen kautta. Oppijan omat aikaisemmat kokemukset vaikuttavat myös itse

oppimistapahtumaan oleellisella tavalla. Varhaiskasvatuksessa on tärkeää huomioida lasten ajatukset ja ideat, sillä ne tukevat arkipäivän oppimisen mahdollistumista. Voi-daankin puhua tietynlaisesta arkioppimisesta, sillä lasten saadessa tutkia omaa toiminta- ympäristöään aikuisen tukemana, mahdollistuu kokemuksellinen oppiminen, jota konstruktivistisessa teoriassa korostetaan. (Hujala & Turja 2012, 19.)

Sosiokulttuurisen ja kontekstuaalisen oppimisteorian mukaan oppiminen on eräänlainen prosessi, jossa vaikuttavina tekijöinä ovat vuorovaikutuksellisuus ja kulttuurisuus. Sosiokulttuurisen teorian mukaan lapsi tuntee itsensä osalliseksi omassa yhteisössään vähitellen omaksuen kulttuurinsa tuomat vaikutteet. Kontekstuaalisessa teoriassa painottuu taas lapsen osallisuus osana omaa ympäristöään, kontekstia. Oppiminen koetaan näissä molemmissa suuntauksissa kuitenkin laajana ja voimakkaana prosessina. Lapsi tulisi ymmärtää osana omaa elinympäristöään, jossa hän on vaikuttanut ja josta hän on saanut vaikutteita omaan elämäänsä. (Hujala & Turja 2012, 20.)

6. LAATU JA VARHAISKASVATUS

Laatu ja sen merkitys on vähitellen astunut esiin myös varhaiskasvatuksen arvioinnin välineenä. Suomi on laadun suhteen edelläkävijä, sillä maailmanlaajuisesti maamme varhaiskasvatusjärjestelmää pidetään laadukkaana kokonaisuutena. Oleellisesti tähän on vaikuttanut kattava perhe- ja lapsipoliittinen kokonaisuus, johon paneudutaan jo varhaislapsuudessa. (Hujala & Puroilo ym. 2007, 152.) Nostan laadun merkityksen myös opinnäytetyössäni esille, ja vertaan laadun merkitystä ranualaisten vanhempien asiakastyytyväisyyskyselyn (2012) kautta nousseisiin asioihin. Varhaiskasvatushenkilöstöä huolestuttaa esimerkiksi lapsiryhmän suuren koon merkitys suhteessa laadukkaaseen päivähoitoon.

6.1 Laadukas päivähoito

Laatu käsitteenä on saanut maassamme jalansijaa erilaisten tutkimusten myötä vasta 1980-luvulla. Sosiaalhallitus on julkaissut vuonna 1987 ensimmäisen raporttinsa, *Mikä on laatua päivähoidossa*, (Niiranen 1987, hakupäivä 7.5.2014) johon on koottu tutkimustietoa niistä tekijöistä, joilla on vaikutusta päivähoidon laatua ajatellen. Mitä päivähoidon laadulla sitten tarkoitetaan, on kysymys, joka mietityttää meitä edelleen. (Parrila 2004, hakupäivä 7.5.2014.)

Keskeisin asia laadun suhteen päivähoidossa on sen vaikuttavuus sen kohteeseen eli lapseen. Varhaiskasvatuksen laatu voidaan ymmärtää muuttuvana ja moninaisena, jonka keskiö on itse kasvatusprosessi. Voidaankin pohtia päivähoidon vaikutuksia lapseen ja hänen perheeseensä, sekä lapsen ja perheen vaikutuksia päivähoidon laatuun. (Parrila 2004, hakupäivä 7.5.2014.) Omassa opinnäytetyössäni korostuu laadun merkityksellisyys, sillä pohdin myös laatua ja sen näyttäytymistä Ranuan varhaiskasvatuksessa. Tarkastelen asiaa teorian tiedon, sekä vuonna 2012 tehdyn Ranuan kunnan päivähoidon vanhemmille suunnatun asiakastyytyväisyyskyselyn kautta.

Hujala – Huttunen on vuonna 1995 tehnyt laajan jäsennyksen, jossa hän jaottelee päivähoidon laadun neljään, erilaiseen laatutekijään. Laadukkaan päivähoidon reunaehdoista ovat niin sanotut *puitetekijät*, jotka vaikuttavat kokonaisuuteen. Toiminnallisesti laatua säätelevät *välilliset tekijät*, yhdessä *kasvatusprosessiin* liittyvien tekijöiden kanssa, sekä tuotoksen tasoon vaikuttavat *vaikutukselliset tekijät*. Puitetekijöitä ovat esimerkiksi

ryhmän koostumus, ihmissuhteiden pysyvyys ja itse ympäristö, jossa toimitaan. Välillisiin tekijöihin luetaan kuuluvaksi henkilökunnan ja vanhempien välinen yhteistyö, sekä yhteistyön muodot muiden tahojen kanssa. Myös johtajuus ja henkilökunnan oma hyvinvointi vaikuttavat laatutekijöihin. Niin sanottuihin prosessitekijöihin kuuluu perushoito, aikuisen ja lapsen välinen vuorovaikutus, lasten keskinäiset suhteet, lapsilähtöinen toiminta ja toiminnan suunnittelu ja arviointi. Vaikuttavuustekijöihin luetaan lapsen omat, myönteiset kokemukset, lapsen kasvu, kehitys ja oppiminen, vanhempien tyytyväisyys, sekä yhteiskunnallinen vaikuttavuus. (Parrila 2004, hakupäivä 7.5.2014.)

Jotta pystymme toteuttamaan laadukasta varhaiskasvatusta, on tärkeää ymmärtää, miksi ja miten sitä käytännössä toteutetaan. Se, millaisena näemme lapsen kehityksen ja sen osa-alueet, heijastuvat myös varhaiskasvatussuunnitelmiin. Yhteiskunnassamme on korostunut yksilöpsykologinen ja lapsen eri ikäkausien kehitysvaiheisiin perustuva teoreettinen suuntaus. Tämän ajattelu- ja toimintatavan jalkoihin ei kuitenkaan saisi jäädä uudet kehityopsykologiset linjaukset, jotka painottavat yksilöllisyyttä ja lapsen omaehtoista toimijuutta. Lapseen liittyvät teoreettiset, sekä käytännölliset suuntaukset vaikuttavat vahvasti suunnitteluun ja sen toteutukseen. Hyvän suunnitelman myötä avautuu lapselle portteja uuden kehityksen mahdollistamiseksi. (Hujala & Turja 2012, 13.)

Tänä päivänä tärkeäksi elementiksi on noussut lasten hyvinvointi ja sen tukeminen. Myös vanhempien osallisuutta ja kasvatusvastuun ymmärtämistä tulisi korostaa entistä enemmän. Varhaiskasvatuksessa vankan teoreettisen ja pedagogisen pohjan luo ennakoinnin ja tiedon osuus suhteessa oppimiseen ja kehityksen merkityksellisyyteen. Kasvattajien tulisi tukea ja kannustaa lapsia yhteisöllisyyteen esimerkiksi pienten lähiryhmien muodostumisen tukemisessa. Lapsi, joka tuntee olonsa turvalliseksi omassa ryhmässään, edistää myös hänen oppimistaan ja kehittymistään erilaisissa tehtävissä ja leikeissä. Myös YK:n Lapsen oikeuksien sopimus määrittää lapsen hyvinvoinnin edistämisen merkityksellisuuden. Tätä toteutuu luomalla lapsille sellainen ympäristö, yhteisö, jossa kaikilla sen jäsenillä on samankaltainen mahdollisuus kehittää ja toteuttaa omia yksilöllisiä kykyjään turvallisessa tilassa. (Hujala & Turja 2012, 14.)

Laadukkaalla varhaiskasvatuksella on kauaskantoiset vaikutukset suhteessa lapsen kehitykseen. Tätä teoriaa on tukemassa myös useita tutkimuksia, jotka ovat osoittaneet, että laadukas varhaiskasvatus tukee emotionaalista, sosiaalista ja kognitiivista kehitystä ja nämä myönteiset vaikutukset heijastuvat aina jopa nuoruusikään asti. (Hujala & Turja

2012, 15.) Jotta pystyisimme tarjoamaan mahdollisimman laadukasta varhaiskasvatusta, on sen tueksi säädetty erilaisia määräyksiä ja ohjeita. Sosiaalisia perusoikeuksiamme säätelee maassamme perustuslaki. Yhteiskuntamme kansalaisille on myös ohjattu erilaisia velvollisuuksia, rahoitamme esimerkiksi vero- ja vakuutusmaksuilla palvelujärjestelmämme toimivuutta. Valtakunnallisella tasolla lasten päivähoitoa määrittävät lait ja asetukset.

6.2 Laadun kehittäminen osallisuutta lisäämällä

Osallisuuden käsite varhaiskasvatuksessa liitetään usein varhaiskasvatuksen laatuun liittyviin pohdintoihin. Osallisuus näkyy lasten hyvinvoinnissa ja se peilautuu päivähoiton toiminnan kautta niin vanhemmille kuin ammattikasvattajillekin. Lapselle on tärkeää tuntea kuuluvansa johonkin, olla osallisena omassa toiminnassaan ja sitä kautta myös koko ryhmän toiminnassa. Osallisuutta lisäämällä ei kuitenkaan poisteta aikuisen vastuuta ja tarvetta. Puhuttaessa kasvatuksesta, puhumme eräänlaisesta valtasuhteesta, joka syntyy kasvatettavan ja kasvatustehtävästä vastuussa olevan aikuisen välille. Kulttuurisidonnaiset asiat yhdessä aikuisen henkilökohtaisten näkemysten kanssa määrittelevät pitkälti tällaista valtasuhdetta. (Hujala & Turja, 2012, 42.)

Lapselle tulee luoda mahdollisuus kokea iloa sekä itsestään, että muiden läheisyydestä. Osallisuutta voidaan lisätä hänen kasvuympäristössään huomioimalla hänen tarpeensa. Aikuisen sensitiivinen ote, turvallisuus ja läheisyyden tunne luo lapselle mahdollisuuden kehittyä ja oppia uutta. Jotta osallisuuden tunne lapsella vahvistuu, tulee hänelle antaa myös aikaa harjoitteluun. Oppiminen voi viedä aikaa ja oleellisesti siihen vaikuttaa lapsen yksilöllinen kehitystaso. (Venninen 2014, 182 – 183.)

Osallisuuden huomiointi tulisi näkyä myös toimintaa suunniteltaessa. Ammattikasvattajan tulisi osata huomioida lapsen verbaaliset tai nonverbaaliset viestit suunnitelmaa toteutettaessa, sillä suunnitelma ei välttämättä kohtaa lasten suunnasta tulleiden viestien osalta ja tilanne saattaa muodostua ristiriitaiseksi. Tällöin tulisi osata antaa lapsille se tila ja kokemus, johon he ovat mielenkiintonsa kohteen suunnanneet. Toiminnan ei tarvitse aina olla aikuislähtöistä suunnittelun osalta. Lasten osallisuuden tukemiseksi voidaan jättää suunnitelmiin tilaa mahdollisille muutoksille, joustavuus ja lasten kiinnostuksen kohteiden huomioiminen kehittävät toimintaa. (Venninen 2014, 183.)

Osallisuuden välityksellä lapsi tekee valintoja, ottaa vastuuta ja osallistuu päätöksien tekemiseen. Lapsen vierelle tulisi pystyä pysähtymään, mutta tänä päivänä päivähoidon hektinen ilmapiiri asettaa rajansa ammattikasvattajan mahdollisuuksiin paneutua yksittäisen lapsen mielenkiinnon kohteisiin ja osallisuuden lisäämiseen. (Venninen 2014,184). Liisa Keltikangas – Järvinen on esimerkiksi nostanut tutkimuksessaan päivähoidon laadun, vanhempien sensitiivisyyden ja ekonomisen aseman vaikutukset lapsen aggressiivisen käyttäytymisen ilmenemisessä. Hoitajien vaihtuvuus lisäsi myös päivähoidon kuormittavuutta lapsen kannalta. Lisäksi ryhmäpohjainen päivähoito, jossa lapsi on jatkuvasti suuren ryhmän keskiössä, ennusti mahdolliselle aggression kehittymiselle. Pienelle lapselle pysyvyys on merkityksellinen seikka, mutta myös ryhmän merkityksellä voi olla kauaskantoisia vaikutuksia. (Keltikangas – Järvinen 2012, 137.)

6.3 Laadun merkitys Ranuan kunnassa varhaiskasvatuksen osalta.

Ranuan kunnan perusajatuksena on varhaiskasvatuksen osalta tuottaa monipuolisia ja laadukkaita, kuntalaisten tarpeisiin vastaavia palveluita. Vuonna 2012 on toteutettu asiakastyytyväisyyskysely päivähoidossa olevien lasten vanhemmille. Käytän tätä kyselyä mittarina, pohtiessani laadun käsitettä kunnassamme. Asiakastyytyväisyyskyselyn tuloksia suhteutan omaan opinnäytetyöhöni ilman tarkkoja keskiarvoja. Tarkoitukseni on kyselyn kautta pohtia, kuinka vanhemmat ovat kokeneet lastensa päivähoidon laatuun vaikuttavat asiat. Nostan vastauksista esille ne, jotka linkittyvät joltain osin omaan opinnäytetyöhöni.

Päivähoidon ilmapiiriä ja lapsen viihtyvyyttä päivähoidossa, vanhemmat pitivät erittäin hyvänä, kukaan vastanneista ei pitänyt sitä huonona. Myös lapsen tulo- ja hakutilanteet koettiin onnistuvan hyvin ja vuorovaikutus vanhempien ja henkilökunnan välillä oli onnistunutta. Vanhemmat saivat riittävästi tietoa lapsen päivän sujumisesta ja informaatio kulki kodin ja hoitopaikan välillä hyvin. Henkilökuntaan luotettiin ja luottamuksellisia asioita pystyttiin käsittelemään avoimesti. Päivähoidon ja henkilökunnan välinen yhteistyö on asia, joka luo perustan koko varhaiskasvatukselle. (Ranuan kunta, asiakastyytyväisyyskysely 2012.) Vuorovaikutuksen tulee olla toista arvostavaa ja luottamuksellista. Onkin huomioitavaa vanhempien tyytyväisyys juuri näihin osa-alueisiin, sillä ne vaikuttavat oleellisesti myös lapsen kasvuun ja kehitykseen. Tarjotessamme laadukasta varhaiskasvatusta annamme myös lapselle mahdollisuuksia kehittää omaa minä-

kuvaa ja muodostaa itsestään näin positiivinen näkemys. Eniten laadukkaasta päivähoitosta hyötyvät juuri ne lapset, jotka sitä eniten tarvitsevat.

Kyselyssä selvitettiin myös vanhempien tuntemusta päivähoitopaikan varhaiskasvatussuunnitelmasta. Tässä suurin osa vastanneista myönsi tuntevan sen hyvin, mutta myös kohtalaisesti tuntevia oli joukossa, muutama vastasi tuntevan suunnitelman huonosti. Lapsen yksilöllistä varhaiskasvatussuunnitelmaa pidettiin muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta tärkeänä. (Ranuan kunta, asiakastytytyväisyyskysely 2012.) Yksikkökohtaiset vasut puuttuvat tällä hetkellä kuntamme ryhmäperhepäiväkodeista, joten niille olisi tarvetta. Yksikkökohtaisten vasujen kautta tulisi esille kunkin yksikön arvopohja ja toiminnan kannalta tärkeitä käytäntöjä. Tämä lisäisi vielä entisestään laadun tavoitettavuutta, ja toisi mahdollisesti kunkin yksikön toimintaan enemmän suunnitelmallisuutta ja arviointia. Yksikkökohtaisilla vasuilla olisi todennäköisesti kohdennettuja vaikutuksia arjen sujuvuuteen ja vanhempien tietoisuuteen päivähoiton toiminnasta. Asiakastytytyväisyyskyselyä tulkitessani, oli jonkin verran epätietoisuutta juuri päivähoitopaikan päivittäisen, viikoittaisen, sekä pitkän aikavälin toimintasuunnitelman tuntemisessa. Vanhemmat eivät kuitenkaan olleet kyselyn mukaan kovin halukkaita vaikuttamaan itse toimintaan kovinkaan paljoa.

Laadun tarkkailusta puhutaan nykyään paljon ja se on noussut useiden työyhteisöjen yhdeksi oleelliseksi osaksi toimintaa. Varhaiskasvatuksen osalta laadun merkitys kohdistuu suoraan lapseen, sillä hyvinvoiva lapsi on yksi varhaiskasvatuksen tärkeimmistä tavoitteista. Jotta laadukas varhaiskasvatus olisi mahdollista toteuttaa, on kasvatustyön kehittäminen ja jatkuva arviointi oleellisen osa prosessia. Opinnäytetyötä tehdessäni tutustuin muutamien kuntien varhaiskasvatuksen laadun käsikirjaan ja niiden sisältö oli kattava ja toi laadun käsitteen konkreettisesti kaikkien nähtäville. Laatu on asia, josta jokaisen tulisi kantaa vastuu. Laadukas päivähoito on osa lapsen tarinaa, joka seuraa lasta hänen matkallaan elämässään eteenpäin.

7. VANHEMPIEN JA KASVATTAJIEN VÄLINEN YHTEISTYÖ

Yhteistyö lasten vanhempien ja ammattikasvattajien välillä on monimuotoinen vuorovaikutustapahtuma, joka koituu toiminnan kautta myös lapsen parhaaksi. Keskustelu nousee yhteistyön mahdollistavaksi peruselementiksi, jota tukee molemminpuolinen arvostus ja kunnioitus. Alla avaan yhteistyön ja vuorovaikutuksen eri muotoja ja johdattelen lukijaa samalla kohti dialogista kasvatuskumppanuutta.

7.1 Yhteisöllisyys välineenä

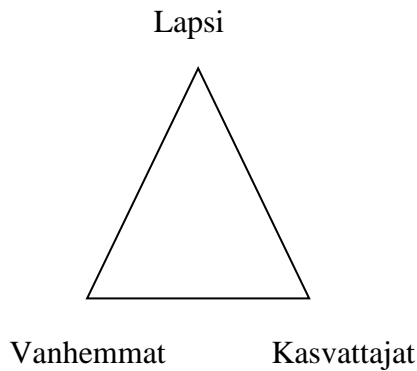
Päivähoidossa kohtaamme kolmenlaisia yhteisöjä. Kasvatuksellisen kokonaisuuden eli **kasvatusyhteisön** muodostaa yksi päivähoiton yksikkö, jossa toimijoina ovat kasvattajat ja kasvatettavat eli lapset. Aikuiset taas muodostavat oman yhteisönsä, niin sanotun **kasvattajien yhteisön**, jonka vastuuna on kasvatuksellinen kokonaisuus. Lisäksi voidaan puhua **lasten yhteisöstä**, joka muodostuu päivähoiton lasten välille. Yhteisöllisyys voidaan käsittää eräänlaisena välineenä, jonka kautta pyritään toteuttamaan niin sanottuja päivähoiton perustehtäviä. Tällaisia tehtäviä voivat olla esimerkiksi toiminnan suunnittelu ja toteutus, kasvatustavoitteisiin pääseminen, sekä yhteistyön osa-alueet vanhempien kanssa. (Haapamäki & Kaipio & Keskinen & Uusitalo & Kuoksa 2000, 26 – 28.)

Yhteisöllisyys muotoutuu tavasta elää ja toimia. Se ei toteudu itsestään, vaan yhteisön jäsenten tulee sitoutua ja päästä tähän yhteisöllisyyteen ikään kuin ”sisälle”. Yhteisön jäsenten tulee olla tasavertaisessa suhteessa keskenään. Käsite tasavertaisuus on kuitenkin myös tärkeää sisäistää, sillä se ei tarkoita, että toiminta olisi välttämättä samankaltaista. Yhteisön sisällä kohdataan aina erilaisuutta ja eriäviä ajatuksia tai mielipiteitä. Yhteisöllisyyden turvin on kuitenkin helpompi toteuttaa itseään, tuoda esille omia ajatuksiaan ja sitä kautta myös kehittää omaa itsetuntoaan. (Haapamäki & Kaipio ym. 2000, 28 – 32.)

7.2 Vuorovaikutus ja luottamus yhteistyön välineenä

Keskustelu ja siihen oppiminen on yksi tärkeimmistä kategorioista yhteisön kehittymisen kannalta. Keskustelun kautta teemme näkyviksi havaintomme, kokemuksemme ja tulkintamme, ja tuomme ne näin myös erilaisten yhteisöjen tietoisuuteen. Keskustelun

taito on asia, joka meidän kaikkien tulisi oppia. Päivähoidon arjessa, keskustelun kautta pystymme luomaan vuorovaikutuksellisen ilmapiirin yhteisön sisällä ja sitä kautta heijastaa sitä myös yhteisöstä ulospäin. Keskustelun kautta työyhteisön sosiaalinen todellisuus ja henkinen identiteetti saavat raamit, joiden läpi todentuu yhteisyys ja yhteisöllisyys. (Haapamäki & Kaipio ym. 2000, 52.)

Lapsen vanhempien ja kasvattajien vuorovaikutuskolmio (Kuvio 2.) (Koivunen 2013, 156.)

Yllä oleva kuvio (Kuvio 2) kuvastaa lapsen, vanhempien ja kasvattajien välistä vuorovaikutusta. Vuorovaikutus vaikuttaa jokaiseen kolmion kulmaan niin, että vanhempien ja kasvattajien välinen yhteistyö vaikuttaa lapseen, lapsen ja vanhempien välinen yhteistyö taas kasvattajiin ja kasvattajan ja lapsen välinen yhteistyö vanhempiin. (Koivunen 2013, 156.)

Ajateltaessa yhteistyön ja vuorovaikutuksen osa-alueita hieman laajemmin voidaan ne jakaa erilaisiin suhtautumistapoihin. *Ammattilähtöinen suhtautumistapa* käsittää ammattikasvattajien autoritäärisen lähestymistavan kasvatukseen, jolloin päivähoito on ikään kuin henkilöstön omaa aluetta, reviiriä. Mikäli lapsen käytöksessä koetaan ongelmakohtia, kasvattajat peilaavat niitä suoraan hänen kotitaustoihinsa (vanhempien ikä, kotikasvatus, vanhempien sairaus.) Puhuttaessa *perheiden tukemasta ammatillisuudesta*, kasvatushenkilöstö päättää vanhempien tuen turvin lasten toimintakäytännöistä päivähoidossa. Yhteistyö on suotavaa, mutta sitä johdattelevat pääasiassa kasvattajat. *Perhelähtöisessä ammatillisuudessa* on toiminta toteutettu asiakaslähtöisesti ja yhteistyön osuus koetaan erittäin merkittäväksi. Perheiden toiveet ja tavoitteet nähdään osana päivähoidon työkenttää ja vanhemmat nähdään oman lapsensa asiantuntijoina. *Vastuuta jakava yhteistyö* tarkoittaa vanhempien ja kasvattajien välistä vuorovaikutusta, jolloin

lapsen kasvatusvastuu jaetaan tasavertaisella tavalla. Molemmat osapuolet nähdään myös asiantuntijoina, ja näin asiantuntijuus jaetaan lapsen edun mukaisella tavalla. (Koivunen, 156 – 167.) Kirjallisuudessa, tutkimuksissa ja työelämässä puhutaan useimmin perhekeskeisestä työstä.

Aina kasvattajan ja vanhemman välinen vuorovaikutus ei suju ongelmitta, sillä yhteistyössä saattaa tapahtua myös niin sanottu *transferenssi-ilmiö*. Tämä tarkoittaa sen hetkiin vuorovaikutustilanteeseen siirtyviä tunteita, odotuksia tai asenteita, joita kasvattaja tai vanhempi on kokenut aikaisemmin elämässään. Nämä saattavat liittyä lapsuudenaikaisiin ihmissuhteisiin tai kohtaamisiin, tai johonkin tilanteeseen, jota kasvattaja tai vanhempi ei ole aikaisemmin tiedostanut. Kasvattaja saattaa esimerkiksi kohdistaa huomaamattaan negatiivisia tunteita lapsen vanhempaan, joka muistuttaa ehkä jotain ihmistä hänen lapsuudestaan. Mikäli kasvattaja ei tiedosta näiden asioiden yhteyttä, saattaa hän kehittää *vastatransferenssin*, jolloin nämä kielteiset tunteet varjostavat tasavertaisen vuorovaikutuksen toteutumista. (Koivunen 2013, 160.)

Kohtaamisen kautta muodostuu luottamus ja ilman luottamusta ei synny aitoa yhteistyötä. Luottamuksen tärkeyttä ei siis voi liikaa korostaa vanhempien ja kasvattajien välisen yhteistyön onnistumiseksi. Jotta kohtaaminen olisi luontevaa, tulee osapuolten osata kuunnella ja kuulla, olla aidosti läsnä itse kohtaamistilanteessa. Jotta kohtaaminen on tasavertaista, on toinen ihminen myös hyväksyttävä sellaisena kuin hän on, omana itsenään. Luottamuksen muodostuminen kasvattajien ja vanhempien välille on oleellinen osa sitä yhteistyön kenttää, joka rakentuu lapsen ympärille päivähoiton toiminnassa. Luottamus pääsee syntymään, kun vuorovaikutussuhde on mahdollisimman avoin ja suora, vanhemmat kokevat, että heidät hyväksytään omana itsenään ja että ne tiedot, jotka he jakavat kasvattajille heidän lapsestaan, eivät kulkeudu ulkopuolisten tietoisuuteen. (Koivunen 2013, 158 – 159.)

7.3 Kasvatuskumppanuus

Vanhempien ja kasvattajien välistä yhteistyötä, jonka kautta tuetaan lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista, kutsutaan kasvatuskumppanuudeksi. Päivähoitoon suhteutettuna, sisältää kasvatuskumppanuus kaiken sen vuorovaikutuksellisen toiminnan, tavoitteellisen yhteistyön, jonka kautta pyritään toteuttamaan myös lapsen etua. (Kaskela & Kekkonen 2006, 11 – 12.)

Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2007, 31) ilmenee, että vanhemmilla on aina ensisijainen kasvatusvastuu, sillä he ovat oman lapsensa asiantuntijoita. Kasvatushenkilöstöllä taas on ammatillinen tieto ja vastuu sen hyödyntämisestä omassa työssään. Jotta kasvatuskumppanuus toteutuu, tulee yhteistyön olla sujuvaa ja tasavertaista. Lapsen tulee olla näkyvä, kuultu ja ymmärretty yksilö päivähoidon arjen toiminnoissa. Lapsen tarpeet tulee huomioida ja hänen yksilöllistä kasvuaan ja kehitystään kunnioitettava. (Kaskela & Kekkonen 2006, 17.)

Kasvatuskumppanuuteen sisältyy myös oleellisena osana luoda vanhemmille mahdollisuus osallistua heidän lastaan koskevaan kasvatuskeskusteluun ja sen kautta laatia yhdessä varhaiskasvatushenkilöstön kanssa lapsikohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Vanhemmilla tulisi olla myös mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa päivähoidon, sekä kunnan varhaiskasvatussuunnitelman sisällöllisiin osa-alueisiin ja arviointiin. Varhaiskasvatussuunnitelma on tärkeä osa kasvatusyhteisöä, ja sen tulisi olla arvioinnin alla myös vanhempien kautta, jotta jatkuva kehittyminen mahdollistuisi. Tavoitteita arvioidaan ja suunnitelmaa tulisi käydä läpi säännöllisesti. Vanhempien ja kasvatushenkilöstön, avoin, toimiva ja keskinäinen vuoropuhelu edistää onnistuessaan lapsen yksilöllisyyden tunnistamista. On tärkeää molemmin puolin ymmärtää, että lapsi on tämän kaiken keskiössä, ja hänen parhaakseen yhteistyön tulokset tulevat näkymään. Kasvatuskumppanuuden avulla on myös mahdollista havaita mahdollisimman varhaisessa vaiheessa kasvun, kehityksen tai oppimisen osa-alueilla havaittavissa oleva tuen tarve ja puuttua tähän. (Kaskela & Kekkonen 2006, 17–18.)

Kasvatuskumppanuuden onnistumisen neljä oleellista periaatetta ovat kuuleminen, kunnioitus, luottamus sekä dialogi. Vuoropuhelun on kanssakäymistä, jossa kuunteleminen ja toisen ihmisen kuuleminen nousevat keskeisiksi virstanpylväiksi. Myönteinen ja turvallinen ilmapiiri luo oivat puitteet kuuntelemisen onnistumiselle. Kasvatuskumppanuuden rakentumisen kannalta kuulluksi tuleminen on sen kantava peruspilari, jota muut periaatteet seuraavat. Tänä päivänä päivähoidon arjessa korostuukin juuri tulo- ja lähtötilanteiden merkitys kasvatuskumppanuuden syntymisen kannalta. Ne tilanteet olisi hyvä rauhoittaa kiireisen elämäntapamme keskellä, sillä juuri tuolloin on oiva tilaisuus vaihtaa kuulumisia – tulla kuulluksi ja kuunnella. (Kaskela & Kekkonen 2006, 32 – 34.)

Kunnioitus pitää sisällään toisen ihmisen arvostamisen ja hyväksymisen. Ihminen tulisi hyväksyä sellaisena kuin hän on, riippumatta hänen kulttuurisesta perimästään tai arvoistaan. Kasvattajan kohdalla tämä tarkoittaa joskus vaikeutta ymmärtää niitä näkemyksiä, jotka poikkeavat suuresti hänen omista ajatuksistaan tai toimintatavoistaan. Kun kuuntelemme, opimme myös ymmärtämään ja kunnioittamaan toista osapuolta. Avoin ja rehellinen toiminta osoittaa toisen kunnioittamista, teeskenteleminen ja asioiden peitteleminen taas osoittaa epäarvostusta ja kunnioituksen puutetta. (Kaskela & Kekkonen 2006, 34.)

Luottamus muotoutuu kuulemisen ja kunnioituksen osa-alueista. Jotta luottamus syntyy, tarvitaan aikaa, muodostaa luottamusta herättävä vuorovaikutussuhde, sekä päivähoidossa olevaan lapseen, että hänen vanhempiinsa. Sensitiivisyys ja empaattisuus osoittavat kasvattajan puolelta ammatillista osaamista kohti luottamuksellisen ilmapiirin muodostamista kasvattajien ja vanhempien välille. Luottamuksen syntyessä helpottuu myös vaikeista asioista keskusteleminen, ja tällöin arkinen ja päivittäinen vuoropuhelu nousee arvokkaaksi työvälineeksi lapsen etua ajatellen. (Kaskela & Kekkonen 2006, 36.)

Myös dialogissa oleelliseksi kantavaksi voimaksi nousee kuuleminen ja sen osatekijät. Dialogi eli kuunteleva keskustelu, käsittää kahden tai useamman ihmisen välisen vuoropuhelun, jossa toteutuu kuulluksi tuleminen. Dialogi on keskustelua, jossa painottuu avoimuus ja päämääränä on yhteisymmärrys. Dialogin kautta pyritään saavuttamaan sellainen kokonaisuus, johon yhdessä ja yhteistyön keinoin paneudutaan. (THL 2014, hakupäivä 19.4.2014.) Dialogissa ei aseteta eripuolille, eikä toisen tietämys tai tietämättömyys saa vaikuttaa lopputulokseen. Dialogin kautta pyritään vahvistamaan yhteistä ajattelua, eikä esteeksi muodostu eri mieltä oleminen, sillä molemminpuolinen kunnioitus on onnistuneen keskustelun avaintekijä. (Kaskela & Kekkonen 2006, 38.)

8. RANUAN KUNNAN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Kuntien tekemät varhaiskasvatussuunnitelmat pohjautuvat valtakunnallisiin varhaiskasvatussuunnitelmiin. Kuntiin laadittava varhaiskasvatussuunnitelma (VASU) perustuu valtioneuvoston periaatepäätökseen varhaiskasvatuksen linjauksista (28.2.2002) Näihin valtakunnallisiin linjauksiin on sisällytetty maamme varhaiskasvatuksen oleelliset periaatteet, sekä kehittämisen painopisteet. Oppiminen on elinikäistä ja varhaiskasvatus osa sitä. Vaikka päävastuu lasten kasvatuksesta onkin vanhemmilla, on yhteiskuntamme velvoitettu tukemaana heitä, heidän kasvatustehtävässään. Lapsen yksilölliset kehitystarpeet tulisi huomioida tasavertaisesti hoidon, kasvatuksen ja opetuksen osalta. Toiminnan tavoitteena on, että palvelujärjestelmää kehitetään lapsi- ja perhelähtöisellä tavalla. Linjausten välityksellä painottuu myös moniammatillisen yhteistyön tärkeys lasten ja heidän perheidensä välisen kasvatuksellisen kumppanuuden jäsentymisessä. Varhaiskasvatussuunnitelma ohjailee varhaiskasvatuksen sisältöä. (STM 2002, hakupäivä 9.5.2014.)

Sosiaali- ja terveyslautakunta perusti Ranualla vuonna 2008 työryhmän, jonka tarkoituksen oli kehittää kunnan varhaiskasvatussuunnitelmatyötä. Työryhmään kuului työryhmän vetäjän lisäksi perusturvajohtaja, perhepäivähoidon ohjaaja, kiertävä erityislastentarhanopettaja, perhepäivähoitajia, vastaava hoitaja, lastentarhanopettaja, lastenhoitaja, vanhempien edustaja, terveydenhoitaja, sosiaali- ja terveyslautakunnan edustaja, sekä 2 esiopettajaa. (Ranualainen Vasu 2008, hakupäivä 8.5.2014.)

Tiiviin suunnittelutyön tuloksena, syyskuussa 2008, varhaiskasvatuksen esimies esitteli varhaiskasvatuksen henkilökunnalle VASU:n pääperiaatteet. Työryhmän työn tuloksena, eri asiantuntijoita hyödyntäen, syntyivät pohjatekstit, jotka vielä yksikkökohtaisesti käsiteltiin ja palautettiin takaisin mahdollisten parannusehdotusten kera. Tekstissä painottuu myös ranualainen linjaus, valtakunnallisen linjauksen lisäksi. Ranualaisen varhaiskasvatussuunnitelman valmistumisen ja hyväksymisen jälkeen (perusturvalautakunta) oli tarkoitus laatia yhteistyössä vanhempien kanssa, erikseen yksikkökohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat, pohjautuen ranualaiseen Vasuun. (Ranualainen Vasu 2008, hakupäivä 8.5.2014.) Yksikkösuunnitelmat puuttuvat kuitenkin edelleen ja alun perin suunnitelllessani omaa opinnäytetyötäni aihetta, vaihtoehtona oli tehdä yksikkökohtainen Vasu yksikköön, jossa työskentelen. Näin kuitenkin tarpeellisemmaksi selvittää

ensin yksilökohtaisten vasulomakkeiden toimivuutta kunnassamme. Ajankohtaista olisi työstää kuitenkin mahdollisimman pian myös yksikkökohtaiset Vasut tukemaan tärkeää kasvatuksellista toimintaamme.

Ranualaisen Vasun tavoitteena on toteuttaa kunnassamme tavoitteellista ja yhteisen arvopohjan omaavaa varhaiskasvatusta. On tärkeää, että lapsen kasvun ja kehityksen tukena on jatkumo, joka seuraa häntä hänen siirtyessään päivähoidosta esiopetuksen piiriin. Tämä mahdollistuu vain eri ammattiryhmien välisellä tiiviillä yhteistyöllä, jonka tukena varhaiskasvatussuunnitelmat ovat.

Ranualaisen varhaiskasvatussuunnitelman mukaan Ranuan varhaiskasvatuksen päämääränä on toteuttaa lapselle hyvää arkea seuraavien tavoitteiden toteuttamisen kautta:

1. *Tuetaan tasapainoista ja turvallista lapsuutta.
Lapsi nähdään arvokkaana ja ainutlaatuisena persoonallisuutena temperamenttipiirteineen.
Muistetaan lapsen mukanaan tuoma ilo.
Lasta kuunnellaan todella ja hänelle annetaan aidosti aikaa.
Lapselle asetetaan rajat.
Hoitosuhteet järjestetään pitkäkestoisiksi ja perhepäivähoidossa oleville lapsille sovitaan varahoitopaikat varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä.*
2. *Lasta ohjataan myönteiseen suhtautumiseen muita ihmisiä kohtaan.*
3. *Erityistä tukea tarvitseva lapsi saa päivähoitopalvelut omien ikätovereidensa kanssa siellä, missä hän saisi palvelun ilman erityisyyttään tai vammaansa.*
4. *Resursoidaan ammattitaitoista ja pysyvää henkilökuntaa riittävästi.*
5. *Mahdollistetaan vanhempien osallisuus toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen -yksilö-vasu, joka tehdään yhteistyössä päivähoidon ja vanhempien kanssa -3- ja 5-vuotishavainnoinnit, jotka tehdään yhteistyössä neuvolan, päivähoidon ja vanhempien kanssa. (Ranualainen Vasu 2008, hakupäivä 8.5.)*

Ranuan kunnassa arvostetaan osaamista ja ahkeruutta. Vaikka asukasluku onkin pieni, on kunta silti hyvin lapsirikas, sillä suhteessa muihin lähialueen kuntiin, Ranualla syntyvyys on lukumääräisesti korkeampi. Asukasluku on kuitenkin laskusuuntainen, sillä vuonna 2000 asukkaita oli 5052 ja vuonna 2013 4155, joista alle 14-vuotiaiden osuus on 19.8 %. (Ranuan kuntastrategia 2014, hakupäivä 19.4.2014.)

Ranuan kunnan päämääränä on tasapuolisesti laadukkaat ja riittävät palvelut ja ympäristön, luonnon ja luonnontuotteiden hyödyntäminen (Ranualainen Vasu 2008, hakupäivä 8.5.2014.). Ranuan kunnan arvoja varhaiskasvatuksen osalta ovat ilo, leikki, turvallisuus, asiakaslähtöisyys ja oikeudenmukaisuus. Ranuan maalaisympäristö luo oivat puitteet lapselle asioiden kokemiseen, tutkimiseen ja ilmaisemiseen. Lisäksi Ranualla on eläinpuisto, joka omalta osaltaan luo mahdollisuuksia kehityksen tueksi. (Ranuan kuntastrategia 2014, hakupäivä 19.4.2014.)

9. LAPSEN YKSILÖLLINEN VARHAISKASVATUSUUNNITELMA

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000,7§) velvoittaa lapsi-kohtaisen suunnitelman tekemiseen. Suunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteisymmärryksessä asiakkaan kanssa sekä 9 ja 10 §:ssä tarkoitettussa tapauksissa asiakkaan ja hänen laillisen edustajansa taikka asiakkaan ja hänen omaisensa tai muun läheisensä kanssa.(Finlex 812/2000, 7§). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa viitataan yllä mainittuun lakiin, ja tähdennetään, että lapsen yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma tulee laatia yhteistyössä vanhempien kanssa jokaiselle päivähoidossa olevalle lapselle. Kokonaisuudessaan varhaiskasvatussuunnitelmien laatiminen on monivaiheinen prosessi maassamme. Se pitää sisällään valtakunnallisen, kunnallisen, yksikkökohtaisen suunnitelman ja lapsen yksilöllisen suunnitelman tekemisen. (Alanen & Karila 2009, 70 – 71).

Lapsen henkilökohtaisen kasvatussuunnitelman tarkoituksena on huomioida lapsen yksilöllisyys ja vanhempien näkemykset. Suunnitelman kautta pyritään selvittämään lapsen kokemuksia ja tarpeita, sekä lapsen vahvuuksia ja mielenkiinnon kohteita. On tärkeää huomioida keskustelussa niihin myönteisiin osa-alueisiin, jotka tukevat lapsen myönteistä kehitystä. Suunnitelma tuo koko yksikön henkilöstölle johdonmukaiset toimintatavat lapsen yksilölliset tarpeet huomioiden. Suunnitelmaa tulisi myös arvioida säännöllisesti. (Stakes 2007, 33 ; Alanen & Karila, 2009, 71.) Arvioinnin osuus jää mielestäni tällä hetkellä vajaaksi, vaikka se on erittäin tärkeä osuus eheyden kannalta. Ajankäytön tärkeys korostuu tässäkin osa-alueessa, jota myös opinnäytetyöni analysointiosuudessa käsittelen tarkemmin.

Työssäni olen huomannut, että yhteisen ajan löytyminen kasvatustaloukseen on haasteellista. Vanhemmat ovat usein työssäkäyviä, kiireisiä ihmisiä ja aikataulujen yhteen-

sovittamisen aiheuttaa vaikeuksia. Eroperheet ovat myös yleistyneet ja lapsen edun mukaista olisi molempien huoltajien läsnäolo lapsen vasukeeskustelussa. Näin tapahtuu kuitenkin suhteellisen harvoin ja yhteishuoltajuustilanteissa olisikin turvattava molempien vanhempien tiedonsaantimahdollisuus. Tämänhetkissä lomakkeissa ei ole selvää kohtaa, jossa huoltajuusasiat esimerkiksi tulisivat esille.

9.1 Isän osallisuus kasvatuskeskusteluissa

Kirjallisuuden kautta tutkin hieman tarkemmin, miten esimerkiksi eroperheissä toteutuu isän osallisuus kasvatuskeskusteluissa. Tänä päivänä puhutaan paljon jaetusta vanhemmuudesta, mutta toteutuuko tämä miten todellisuudessa? Lisäksi aihe on tärkeä suunniteltaessa uutta vasulomakkeistoa, koska tämänhetkissä lomakkeissa ei ole selkeää kohtaa, missä ilmenisi vanhempien perhetilanne, huoltajuusasiat ja ns. lähi- ja etävanheman osuus lapsen elämässä. Itse keskustelutilanteessa voi olla joskus hankalaa ottaa asia puheeksi ja merkityksellisyys voi siksi jäädä vähäiseksi.

Jaettu vanhemmuus tarkoittaa molempien vanhempien sitoutumista vanhempana olemiseen. Molemmat kokevat toisensa tasavertaisina suhteessa lapseen ja kotiin. On hyvä muistaa, että avioliitosta voi erota – vanhemmuudesta ei. (Väestöliitto 2007, hakupäivä 12.5.2014). Isän näkyvyys kasvatuskeskusteluissa tulee yleensä esille äidin puheen kautta. On myös todettu, että työntekijät viittaavat puheessaan melko harvoin isään. Isä nousee esille työntekijän kautta esimerkiksi erilaisissa ”te-ilmaisuissa”. *Mitä pidätte tärkeänä lapsenne kasvatuksessa* (Alasuutari 2010, 140). Tällaisessa kysymyksessä oletetaan, että jaettu vanhemmuus toteutuu ja isä koetaan tasavertaisena kasvattajana äidin rinnalla. Isä kuitenkin on hyvin harvoin mukana kasvatuskeskusteluissa ja äidin ensisijaisuus heijastuu varhaiskasvatusinstituutioissa. Varhaiskasvatuskeskustelua käytäessä, astutaan perhe-elämän ja kodin henkilökohtaiselle alueelle. Näiden keskustelujen myötä jutellaan lapsen hoivasta kotona, vanhempien kasvatuseriaatteista ja toimintatavoista. Tätä voitaisiin myös kutsua eräänlaiseksi rajanvedoksi yksityisen ja julkisen välillä. Mikäli kasvattaja ei erikseen ota isää keskustelussa esille, rajaa hän samalla vanhempien mahdolliset eriävät näkemykset yhdeksi näkemykseksi, joka tässä tapauksessa tukee äititapaisuutta. (Alasuutari 2010, 141 – 144.)

Mikäli lapsen vanhemmat ovat eronneet, ei kasvatuskeskustelu välttämättä tuo esille vanhempien keskinäisiä suhteita. Isästä puhutaan ehkä vain silloin, kun ilmoitetaan hoi-

dosta hakijoita tai äiti kertoo vanhempien keskinäisistä riidoista. Isän merkitys kuitenkin on oleellinen lapsen elämässä, ja keskusteluissa tämä asia nousee useimmiten esille. Silti jaettu vanhemmuus ei näyttäydy oleellisesti yhteisissä kasvatustilanteissa, sillä isän vanhempana toimiminen saattaa vaikuttaa alisteiselta verrattuna äitiin, vaikka heillä olisin yhteishuoltajuus. Mielenkiintoista on myös se, miten päivähoiton asioista saatetaan tietoa isälle, sillä usein oletetaan, että äiti toimii välittäjänä. Tuleeko isä osalliseksi lapsen varhaiskasvatustilanteissa vain silloin, jos hän saapuu paikalle tapaamiseen tai mikäli äiti ottaa isän puheeksi keskustelun yhteydessä? (Alasuutari 2010, 144 – 147.)

9.2 Lapsihavainnointi osana yksilöllistä varhaiskasvatussuunnitelmaa

Jokaisen varhaiskasvatustilanteen jäsenen tulee kantaa vastuu lapsen havainnoinnista. Havainnoinnin tulee olla systemaattista ja tietoista ja sen tulokset tulisi näkyä toimintaa suunniteltaessa ja lapsikohtaisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Suunnitelmassa tulisi huomioida lapsen kokemukset, mielenkiinnon kohteet, tämänhetkiset tarpeet ja tulevaisuuden näkymät, vahvuudet, sekä yksilölliset tuen ja ohjauksen tarpeet. Keskustelun kautta on tärkeää huomioida lapsen kehitykseen liittyvät myönteiset asiat. Mikäli lapsen hyvinvointiin liittyviä huolenaiheita on, tulisi ne ottaa puheeksi yhdessä vanhemman kanssa selkeästi ja ratkaisukeskeisesti. (Stakes 2007, oppaita 56, 32 – 33.)

Lasta havainnoidaan päivittäin erilaisissa tilanteissa. Lapsen havainnointi ei saisi olla irrallista, vaan sen tulisi tapahtua siinä ympäristössä, jossa hän toimii. Jotta saataisiin mahdollisimman tarkkoja, yksityiskohtaisia havainnointituloksia, tulisi kasvattajalla olla mahdollisuus käyttää riittävästi aikaa lapsikohtaiseen havainnointiin. Erilaisten ohjaustilanteiden yhteydessä havainnointi voi kasvattajalta jäädä puutteelliseksi, jolloin tärkeä tieto lapsen yksilöllisyydestä jää saamatta. Vapaat leikkitilanteet ovat oiva tilaisuus havainnoida lapsen taitoja leikeissä ja sosiaalisissa tilanteissa. Kasvattajan tulee havainnoida lasta ilman ennakkoluuloja, sillä havainnoinnin tarkoituksena on oppia ymmärtämään lasta. Saatujen havainnointitulosten avulla kasvattajalla on mahdollisuus yhdessä lapsen vanhempien kanssa arvioida lapsen yksilöllisen tuen tarpeet. Tiedon saannin tärkeyttä ei voida liikaa korostaa, sillä niiden saattamana suunnitellaan ja toteutetaan sellaisia tapoja, jotka tukevat lapsen kehitystä. (Koivunen 2013, 24 – 27.)

Lapsen havainnointi voidaan jakaa kolmeen erilliseen tasoon, joista ensimmäinen on *yksilöllisen havainnoinnin osa*. Tällöin keskistytään niihin osa-alueisiin, joista lapsi on

aidosti kiinnostunut (musiikki, käden taidot, taide, liikunta jne.) Toista tasoa nimitetään *suhdetasoksi*. Tällöin havainnoinnissa käytetty näkökulma on vuorovaikutuksellinen eli lapsen kiinnostusta toisiin lapsiin ja aikuisiin seurataan. Tämä tason kautta pystytään arvioimaan, millaiset vuorovaikutussuhteet edistäisivät lapsen hyvinvointia. Varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa tämä huomioidaan pedagogiikan toteutumisessa ja sen kautta suunnitellaan lapsen ympäristö sellaiseksi, että se tukee lapsen kasvua ja kehitystä. Kolmas taso on *yhteisötaso*, jossa vaikutteina on kulttuurinen ja yhteisöllinen konteksti. Tällöin huomioidaan lapsen kulttuuritaustaa havainnoiden lapsen toimintaa erilaisten välineiden kautta (kieli, kirjat, pelit). On tärkeää muistaa, että lapsi on aina osa sitä kasvu- ja kulttuuriympäristöä, jossa hän vaikuttaa. (Kaskela & Kronqvist 2007, 31.)

10. TUTKIMUSTULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Haastattelujen (Liite 1.) toteutus oli mielenkiintoinen osa opinnäytetyötä, ja teemahaastattelu antoi suhteellisen vapaat kädet kysymysten asetteluun ja haastattelujen etenemiseen. Haastateltavat olivat itselleni entuudestaan tuttuja ja tämä vaikutti myönteisellä tavalla tilanteeseen. Vuorovaikutus oli molemminpuolista ja haastattelujen kautta sain arvokasta tietoa ja kehitysideoita koko varhaiskasvatustyötä ajatellen kunnassamme. Tutkimusongelman ja tutkimuskysymysten lisäksi toivoin, että tiedonkeruun kautta saan nostettua esille toiminnan kehittämisen kannalta keskeisiä ajatuksia ja ideoita. Näin eri yksiköiden välisiä toiveita saataisiin tuotua kaikkien osapuolten kuuluville ja toiminnan kehittäminen mahdollistuisi. Yleisesti ottaen Vasun merkityksellisyys koettiin tärkeäksi osaksi varhaiskasvatusta, sillä sen kautta saadut tiedot koettiin erittäin oleelliseksi lapsen päivähoitoa ajatellen.

Olin laatinut jo ennakoon apukysymyksiä (Liite1.) haastattelujen tueksi ja niistä saatuja tuloksia käsittelen alla. Olen koonnut saadut vastaukset yhdeksi kokonaisuudeksi, jotka taas johdattelevat minua eteenpäin myös Vasulomakkeiden suunnittelussa.

10.1 Varhaiskasvatushenkilöstölle suunnattujen haastatteluiden tulokset

Alla käyn läpi yhteenvetona haastatteluiden (Liite1.) tuloksia ja johtopäätöksiä. Tämänhetkiset, käytössä olevat lomakkeet koettiin jokaisessa yksikössä jonkun osa-alueen kohdalta puutteelliseksi. Eniten toivottiin uusiin lomakkeisiin alle kolmevuotiaiden kehitysvaiheet huomioivaa kysymystenasettelua. Kahdessa yksikössä pidettiin kuitenkin tarpeettomana kahta erillistä, eri ikäryhmille suunnattua vasua.

Haastattelujen pohjalta nousi myös esiin se, että nyt käytössä olevan lomakkeen yhteydessä on vanhemmille suunnattu lupakysely, jonka vuoksi kasvatustalouden pyritään pitämään mahdollisimman pian lapsen hoidon aloituksen jälkeen. Vuororyhmäperhepäiväkodissa haasteelliseksi koettiin taas se, että Vasun tekeminen saattoi aikataulujen yhteensovittamisongelmien vuoksi venyä pitkällekin ja myös tällöin lupakyselyn erillisen irrottamista pidettiin hyvänä ratkaisuna. Mikäli keskustelu pidetään pian hoidon aloituksen jälkeen, ei se mielestäni palvele yksilöllisen vasun tavoitteita, sillä kasvattajilla ei tällöin jää tarpeeksi aikaa lapsen yksilöllisten ominaisuuksien havainnointiin ja lapsen persoonallisuuden tutustumiseen. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan

siksi, että lapselle turvataan hänen hyvinvointiansa tukeva laadukas varhaiskasvatus. Kasvattajayhteisön pedagogisessa toiminnassa tulisi näkyä vanhempien kanssa sovitut yhteiset linjaukset. (Kaskela & Kronqvist 2007, 33).

Havainnointi ja siihen liittyvä arviointi on osa toiminnan suunnittelua ja se antaa myös varmuutta vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Mikäli havainnointiin ei jää tarpeeksi aikaa, ei lapsen yksilöllisyyttä pystytä huomioimaan toivotulla tavalla. Käytyjen haastattelujen myötä työntekijät kokivat, että lapsihavainnointiin ja arviointiin pitäisi löytyä enemmän aikaa. On tärkeää, että lapsen toimintaa pystyttäisiin seuraamaan esimerkiksi järjestelmällisesti leikkitilanteissa. Lapsesta lähtevän varhaiskasvatuksen suunnittelun mahdollistaa arviointi. Havaintojen kautta koottu tieto on koko suunnitteluprosessin keskeisin lähtökohta. Alla olevan kuvion kautta kuvaan lapsihavainnoinnin ja arvioinnin merkityksellisyyttä varhaiskasvatuksessa. (Kts. kuvio 4.)

Kuvio 4 (Heikka, Hujala ja Turja 2009, Arvioinnin merkitys varhaiskasvatuksessa.)

Kartoitin myös niitä tietoja lapsesta, joita kasvattajat pitivät tärkeinä hoidon alkaessa. Terveystilan kannalta tärkeiksi asioiksi nousivat lapsen allergiat, lääkitykset ja sairaudet, sekä keneen ollaan yhteydessä lapsen sairastuessa hoidossa. Lääkehoitosuunnitelman yhdistämistä Vasun tai lupakyselyn yhteyteen pidettiin hyvänä ideana. Lisäksi kasvattajat halusivat tietoa perushoitoon liittyvistä asioista, lapsen päivärytmiin liittyvistä rituaaleista, kodin ja lapsen tavoista, sekä tottumuksista ja niiden mahdollisesta yhdis-

tämisestä päivähoidon arkeen. Lapsen persoonallisuuden ja luonteenpiirteiden tiedostaminen nousi myös esille kaikissa vastauksissa. Lapsen mahdolliset erityistarpeet ja tuen tarve, oli myös huomioitava seikka lasta koskevissa tiedoissa.

Yleisesti haastatteluissa pohdittiin myös vanhemmilta saatujen tietojen merkitystä. Välittyvätkö esimerkiksi eroperheissä lasta koskevat tiedot molemmille vanhemmille, etenkin, jos kyseessä on yhteishuoltajuus? Pitäisikö lomakkeessa olla erillinen kohta, jossa ilmenisi myös tieto siitä, kumman luona lapsi pääsääntöisesti asuu, sekä mikä on hänen suhteensa erillään asuvaan vanhempaan? Ajatuksia herätti myös niin sanotun ”muun huoltajan” tiedonsaantioikeus, sillä tämä henkilö saattaa olla se, joka päättää pääsääntöisesti lapsen asioista, mutta epäselväksi jää, minkä verran hänelle luovutetaan tietoja lapsen päivähoitoon liittyvistä asioista.

Käytännön kannalta halusin myös haastattelun avulla selvittää, millaisia toimintatapoja eri toimipaikat käyttävät pitäessään kasvatuskeskusteluja yksikössään. Kahdessa yksikössä lomake jaettiin kokonaisuudessaan etukäteen kotiin, jotta vanhemmat saivat tutustua sen sisältöön ja täyttää omat ja lapsen tiedot valmiiksi ennen sovittua keskustelua. Yhdessä yksikössä kotiin jaettiin esitietoja varten suunniteltu sivu, mutta koko lomake tuli vanhemman nähtäväksi kasvatuskeskustelun yhteydessä. Keskustelussa koettiin myös tärkeäksi eriyttää lapsi erillisenä toimijana kodin ja hoitopaikan välillä, sillä toimintavoissa voi olla suuriakin eroavaisuuksia. Lapsi käyttäytyy ryhmässä, ilman vanhempia, eri tavoin kun kotona, esimerkiksi sisarusten kanssa. Päivähoitossa ryhmä muuttaa koko kasvatustapahtuman. Esimerkiksi niin sanottu kasvojen menettäminen on paljon vaikeampaa ryhmässä kuin kahden kesken ollessa. Ryhmässä lapsi joutuu hallitsemaan eri tavoin häpeän tunteensa tai pelkonsa. Yhdelle lapselle annettu palaute vaikuttaa koko ryhmään ja sen toimintaan. (Keltikangas – Järvinen 2012, 137).

Kysyin myös mielipidettä lapsen ottamisesta mukaan kasvatuskeskusteluihin ja pääsääntöinen ajatus oli, että keskustelut käytäisiin aikuisten kesken, koska aikuiset vastaavat pääsääntöisesti lapsen tarpeista. Lapsen mukana olo koettiin hankalaksi sen vuoksi, että kaikista asioista ei voisi puhua samalla lailla kuin ilman lapsen läsnäoloa. Lisäksi lapsen itsetunto saattaisi kokea alentumista, mikäli hänen kuulleensa puhuttaisiin kehityksessä olevista taidoista ja tuen tarpeesta. Hän saattaisi kokea olevansa huono jossakin osa-alueessa ja se saattaisi jäädä mietityttämään lasta häiritsevästi pidemmäksi aikaa. Vaihtoehtoisesti toimivana ideana pidettiin sitä, että ensimmäinen keskustelu olisi ai-

kuisten kesken ja toisessa keskustelussa olisi myös lapsi osallisena (lapsen ollessa yli 3-vuotias). Tässä toisessa keskustelussa voisi olla lapsen omia tuotoksia ja päivähoidossa otettuja valokuvia mukana (kasvun kansio) ja keskustelu etenisi lapsen näkökulmasta käsin. Kasvatuskeskusteluiden laadinnan merkityksestä ja tavoitteista ei yhteiskunnassamme ole tällä hetkellä yhtenäistä tulkintaa, joten varhaiskasvatyksiköissä on mahdollisuus toteuttaa keskustelu heille hyväksi koetulla tavalla. Henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laadinta on perusteltu informaatio-ohjauksessa kasvatuskumppanuuden ja lapsen yksilöllisen huomioon toteutumisella (Nummenmaa & Karila 2011, 78).

Keskustelujen aiheena oli lapsen yksilöllisyys ja temperamenttiero ja niiden huomiointi kasvatuskeskusteluissa. Osalla henkilöstöstä oli hieman epäilyksiä, kuinka hyvin vanhemmat tiedostavat esimerkiksi temperamenttiin liittyviä seikkoja. Temperamentti ei tarkoita välttämättä kielteisävytteistä ”räiskyvää persoonaa”. Osa vanhemmista myös arastelee henkilöstön mukaan ottaa puheeksi keskusteluissa negatiivisia asioita ja tämän epäiltiin johtuvan siitä, että vanhemmille herää pelko siitä, että heidän lastaan katsottaisiin jotenkin kielteisemmässä valossa kuin muita saman kehitysvaiheen omaavia lapsia. Suurin osa haastateltavista oli kuitenkin sitä mieltä, että keskustelun kautta nousee paljon lapsen ominaispiirteitä esille ja niiden kautta saadaan arvokasta tietoa lapsen toimimisesta erilaisissa tilanteissa päivähoidossa.

Opinnäytetyöni kannalta merkityksellinen seikka oli kasvatuskeskusteluiden kautta nousseiden yhteisten tavoitteiden näkyminen päivähoidon arjessa ja niiden merkityksellisyys toimintaa suunniteltaessa. Ryhmäperhepäiväkodeissa kasvatuskeskustelut toteutuvat kunkin yksikön vastaavan hoitajan toimesta. Päiväkodilla keskusteluja pitävät kaikki varhaiskasvattajat. Käytännössä ryhmäperhepäiväkotien osalta asia eteni niin, että keskustelun jälkeen lomake on työntekijöiden nähtävillä, jolloin kaikilla on mahdollisuus tutustua lasta koskeviin yhteisiin tavoitteisiin ja toiveisiin. Hieman epävarmaksi jäi, lukeeko jokainen työntekijä täytetyn lomakkeen huolella läpi.

Lasta koskevista asioista pyritään keskustelemaan työntekijöiden kesken, aina ajan salliessa. Ajan käyttö koettiin kuitenkin haastavaksi haittatekijäksi, sillä esimerkiksi työntekijöiden välisiä yhteisiä keskustelumahdollisuuksia on hankala toteuttaa käytännössä. Varhaiskasvatuksen ammatillisuuteen ja osaamiseen vaikuttaa suurelta osin erilaiset keskustelut, eikä ole yhdentekevää millaisissa tilanteissa keskusteluja käydään. Num-

menmaa ja Karila (2011, 13.) tuovat esille havaintojensa perusteella kiireen osasyyski siihen, että keskustelutilanteet joudutaan käymään epäsuotuisissa olosuhteissa tai niihin ei ehditä valmistautua toivotulla tavalla. Mietittäessä varhaiskasvatuksen laatua, on erittäin merkityksellistä löytää aikaa yhteisille keskusteluille työtiimin sisällä. (Nummenmaa & Karila 2011, 81 – 82). Lisäksi tämänhetkiset ryhmäkoot ovat suhteellisen suuria, joten aikaa tai mahdollisuutta ei juuri jää työyhteisön sisäisille keskustelutilanteille. Etenkin ryhmäperhepäiväkodeissa myös toimintatilat ja työympäristö hankaloittavat tilannetta niin, että ei ole mahdollista löytää sellaista työntekijöiden välistä keskustelutilaisuutta, jossa avoin keskustelu lasta tai perhettä koskevista asioista olisi mahdollista. Voidaanko siis silloin olla varmoja siitä, että yhteiset toiveet ja tavoitteet tulevat kaikkien työyhteisön jäsenten tietoisuuteen ja toimintaan mukaan niin, että se palvelee lasta ja hänen perhettään?

10.2 Vanhemmille suunnattu kysely

Yksikkökohtaisesti en lajittele saatuja vastauksia, sillä tarkoituksena on tuottaa varhaiskasvatushenkilöstölle tietoa siitä, missä asioissa olisi kehitettävää ja millaisia kokemuksia ja ajatuksia keskustelujen kautta vanhemmat ovat saaneet. Olen koonnut saaduista vastauksista esille nousseet asiat ylös ja hyödynnän niitä myös vasulomakesuunnittelussani. Osa kysymyksistä on siis suunnattu vasulomakkeiston kehittelyä varten ja osa kietoutuu tutkimuskysymysteni ympärille. Kyselyn toimitin yhteensä neljään varhaiskasvatyksikköön (Päiväkoti, Mustikka, Karpalo ja Puolukka.) Päiväkodilla kyselyn sai 14 perhettä, joista palautui 2 kpl. Mustikassa kysely jaettiin 9 perheelle, josta palautui 4. Karpalossa ja Puolukassa kysely jaettiin 15 perheelle ja niistä palautui Karpalosta 4 ja Puolukasta 3 kpl. Yhteensä kyselyjä oli siis 53 kpl, joista palautui 13 kpl. Palautusmäärä jäi alhaiseksi, johon olinkin jo varautunut. Silti jokainen palautettu lomake oli ensiarvoisen tärkeä opinnäytetyössäni, sillä jokaiseen kysymykseen ja vastaukseen oli selkeästi perehdytty ja se antoi käsityksen siitä, että kaikki vastanneet halusivat olla mukana kehittämässä toimintaa heidän lapsensa parhaaksi. Samalla vanhemmat osallistuvat omalla panoksellaan koko varhaiskasvatuksen kehittämiseen ja laadun tarkkailuun kunnassamme. Ohessa vanhemmille suunnatut kysymykset (Liite2.) ja niistä muodostuneita tuloksia ja ajatuksia.

1. Tiedätkö, miksi kasvatuskeskustelu on tärkeä käydä läpi lapsenne päivähoitopaikassa?

Kaikki kyselyyn vastanneet olivat ymmärtäneet kasvatuskeskustelun merkityksellisyyden. Vanhemmat pitivät tärkeinä asioina lapsen tarpeiden huomioimista ja sitä, että päivähoidon ja kodin välille syntyisi yhteisymmärrys, jonka kautta syntyisi yhteinen toimintasuunnitelma lapsen varhaiskasvatuksen tueksi. Useissa vastauksissa painotettiin juuri päivähoidon ja kodin välisen yhteistyön merkityksellisyyttä ja kasvatuksen johdonmukaisuutta. On tärkeää tiedostaa, miten kotona toimitaan tietyissä tilanteissa ja miten vastaavasti päivähoidossa ja kuinka nämä kaksi, mahdollisesti toisistaan eriävääkin tapaa, saataisiin toteutumaan lapsen parhaaksi molemmissa paikoissa. Tärkeäksi todettiin myös lapsen yksilöllisyyden huomioiminen ja vahvuuksien tunnistaminen, sekä varhaisen tuen tarve/saanti.

2. Millaisia kokemuksia teillä on kasvatuskeskusteluista?

Suurimmalla osalla kokemukset oli positiivisia. Vanhempi oli esimerkiksi kokenut, että sekä kasvattaja että vanhempi ovat keskustelun myötä pystyneet vaikuttamaan lapsen varhaiskasvatukseen. Yhteinen näkemys lapsen asioista löytyi ja keskustelutilanne koettiin helpoksi hyvän vuorovaikutuksellisuuden vuoksi. Keskustelu koettiin mieluisaksi, koska sen kautta sai kuulla, mitä lapselle kuuluu hoidossa ja vanhemmat saivat tietoa ja näkemyksiä asioista. Tämänhetkistä lomakkeistoa yksi vastanneista piti kuitenkin suppeana ja keskustelun myötä vanhempi oli kokenut, että hoidon näkemys oli jäänyt puuttumaan. Kritiikkiä tuli myös keskustelun venymisestä pitkälle. Yksi vanhemmista oli kokenut keskustelutilanteen olevan pakollinen ja kiireinen.

3. Oletteko saaneet kasvatuskeskusteluista riittävästi etukäteistietoa esimerkiksi sen sisällöstä ja tarkoituksesta?

Neljä vastanneista koki saaneensa riittävästi etukäteistietoa, osittaista tietoa oli saanut kolme vastanneista. Yksi oli kysynyt kaverilta ja yksi ei ollut mielestään saanut riittävästi tietoa kasvatuskeskustelusta. Osa kysymyksistä oli sellaisia, joita ei ollut osannut edes ajatella aikaisemmin. Yksi vastanneista mietti myös, että onko olemassa olettaamus, että kaikki tietävät, mikä Vasukeskustelu on? Oleelliseksi koettiin kuitenkin se, että on tärkeää tietää etukäteen, mitä asioita keskustelussa käydään läpi.

5. Mihin asioihin haluatte kiinnittää huomiota keskustelutilanteissa

Yleisesti haluttiin painottaa lapsen luonteenpiirteitä, ja sitä, mitä toiveita vanhemmilla on erilaisten, opettelussa olevien taitojen suhteen. Lapsen mielenkiinnon kohteet ja kodin totutut tavat (päivähoidon ja kodin yhteinen toimintamalli) olivat myös merkityksellisiä asioita. Keskustelun toivottiin olevan luottamuksellinen, jossa keskitytään lapsen päivähoidosta tai huolenaiheista liittyviin asioihin lapsen kasvua ja kehitystä ajatellen. Mitä paremmin tieto kulkee kasvattaja – huoltaja akselilla, sen paremmat on myös lapsen oltavat hoidossa. Molemmipuolinen avoimuus koettiin tärkeäksi.

Huomioita haluttiin kiinnittää mahdollisimman laajasti lapsen asioihin, kuten arkitoimintoihin, leikkiin, osallistumiseen yleensä, sosiaalsiin taitoihin, kielellisiin asioihin, keskittymiseen ja liikkumiseen. Luottamuksen syntyminen työntekijän kanssa oli merkittävä osa kokonaisuutta. Mikäli sisarukset olivat samassa päivähoitopaikassa, koettiin tärkeänä heidän huomioimisensa omina yksilöinä.

Kasvatuskeskusteluista puhutaan paljon ja yhdelle vastanneista oli jäänyt hieman epätoellinen olo, että oliko tämä nyt tässä. Eli oli kokenut keskustelun painoarvon olevan todellisuutta pienempi. Yksi mielipide oli myös, että mikäli kehityksessä ei ole poikkeavaa eikä huolenaiheita ole, ei tarvitsisi niin perusteellisesti asioita käydä läpi. Huolen herätessä avoimuus on ensiarvoisen tärkeää.

6. Mitä asioita toivotte henkilökunnan tietävän lapsestanne hänen aloittaessaan hoidon?

Henkilökunnan tulisi vanhempien vastausten perusteella olla tietoisia ensinnäkin allergioista ja mahdollisista sairauksista. Erityistarpeet ja vanhempien perhetilanteet, sekä kotiolot yleensä koettiin myös oleellisiksi asioiksi. Ruokailu, päiväunien tarve, sekä wc asiat olivat oleellisia perushoitoon vaikuttavia asioita. Aikaisemmat hoitokokemukset, lapselle epämieluisia asiat ja huomiota vaativat asiat koettiin myös tärkeänä. Tärkeänä pidettiin myös tutustumista lapseen ajan kanssa, sillä usein lapsi käyttäytyy kotona eri tavoin kuin hoidossa ja etenkin alussa saattaa olla ”vieraskorea” hoitajia kohtaan.

Vanhemmat olivat listanneet ylös myös lapsen kiinnostuksen kohteet, pelot ja vahvuudet, vanhempien työ, temperamentti, oppimistavoitteet lähitulevaisuudessa, kehittymäs-

sä olevat asiat, erityistä huomiota vaativat asiat, tulo- ja hakutilanteet, sekä mahdollinen tuen tarve.

7. Mitä mieltä olette lapsen ottamisesta mukaan kasvatustilanteisiin?

Suurin osa oli sitä mieltä, että lasta ei otettaisi mukaan keskusteluihin. Vanhemmat kokivat, että on helpompaa jutella aikuisten kesken lasta koskevista asioista. Muutamissa vastauksissa ilmeni, että lapsi voisi olla jossain osa-alueissa mukana, esimerkiksi lapsen kanssa voitaisiin keskustella hänen toiveistaan. Näin myös lapsi saisi kokea olevansa osallisena häntä koskevissa asioissa. Lapsen ikää pidettiin oleellisena keskusteluihin mukaan ottamisessa.

8. Näkyvätkö kasvatustilanteissa käydyt asiat mielestänne päivähoidon arjessa? Anna esimerkki?

Puolet vastanneista koki, että keskustelussa esiin tulleet asiat näkyvät myös päivähoidon arjessa. Henkilökunnan kanssa oli keskusteltu esimerkiksi lapsen arkuudesta ja uusista tilanteista ja vanhemmat olivat kokeneet saaneensa paljon informaatiota tästä asiasta. Lasta oli rohkaistu ja tuettu ja kaikki olivat asiassa ”kartalla”. Yhteistyössä päivähoidon henkilökunnan kanssa oli myös kokeiltu lapsen päiväunien vähentämistä ja pärjäämistä ilman niitä. Vanhemmat myös kokivat, että lapset saavat olla omia persoonia ja tehdä valintoja, jotka myönteisellä tavalla heijastuvat arjessa. Muutamat vastanneista kokivat olevansa epätietoisia siitä, mitä päivähoidossa tapahtuu. Muutamat eivät osanneet sanoa, näkyvätkö keskustelussa käydyt asiat päivähoidon arjessa. Yhdeltä puuttui myös päivitetty vasu, joten muutoksia oli jo ehtinyt tulla.

9. Miten vanhempien toiveet ja tavoitteet on huomioitu päivähoidon arjessa? Entä lapsen yksilöllisyys, temperamentti ym. ominaispiirteet?

Suurin osa oli sitä mieltä, että vanhempien toiveet ja tavoitteet on huomioitu hyvin päivähoidon arjessa. Yksi vastanneista kirjoitti olevansa erityisen tyytyväinen henkilökuntaan, koska lapsen yksilöllisyys ja keskustelutilanteet lapsen hakutilanteessa ovat tarpeellisia ja näin tietää, miten päivä on mennyt. Päivän kulun tietäminen vaikuttaa myös oleellisesti illan tapahtumiin kotona. Kohtaamistilanteita arvostettiin myös muiden vastanneiden joukossa, sillä on tärkeää löytää aikaa keskusteluun, silloin kun on aihetta. Rauhallinen lähtö ja tulotilanne koettiin mielekkääksi, ja se toimi hyvin tällä hetkellä.

Lapsi käyttäytyy eritavoin hoidossa kuin kotona, joten on tärkeää huomioida lapsen yksilölliset piirteet tasapuolisesti.

Muutama vastanneista koki, että henkilökunta voisi kysyä enemmän kuulumisia, kunnon keskustelutilannetta ei ollut syntynyt pitkään aikaan. Välillä mennään myös liikaa vanhojen kaavojen mukaan ja tehdään niin, kuin aina ennenkin on tehty. Toimintaa voisi jakaa enemmän pienryhmiin, lasten omien taitojen ja vahvuuksien mukaan, sillä kaikkien ei tarvitse osallistua kaikkeen.

10. TOIVEET JA IDEAT

- *Yksinkertaiset lomakkeet, ettei ole liian ”pelottavat” huoltajille.*
- *Karpaloon lämpimät terveiset ihanista hoitajista, tekevät työtä sydämellä!*
- *Enemmän vanhempainiltoja ja keskustelutilaisuuksia vasun tilalle.*
- *Pienillä lapsilla tapahtuu paljon kehitystä yhden hoitovuoden aikana, jolloin kerran vuodessa tehty vasu ei vastaa tarkoitusta, ongelmana ajankäyttö suunnittelulle.*
- *Selkeämpi ja monipuolisempi ulkoasu.*
- *Säännölliset päivitykset, lapselle oma sivu, vanhemmille ja henkilökunnalle oma vastausruutu, jotta kumpikin voi tarvittaessa sanoa mielipiteensä asioista.*
- *Paperityötä jo paljon, ei enempää ylimääräisiä kyselyjä.*

11. KEHITYSIDEAT

Yksilölliset varhaiskasvatussuunnitelmat kuuluvat oleellisella tavalla päivähoidon arkeen. Ne ikään kuin viitoittavat lapsen matkaa hänen kasvunsa ja kehityksensä edetessä, mutta myös toimivat tärkeänä elementtinä vanhempien ja henkilökunnan välisen vuorovaikutuksen muodostajana. Tai näin sen ainakin kuuluisi olla. Ennen opinnäytetyöni varsinaista aloittamista mietinkin, kuinka tärkeäksi asiaksi ne koetaan päivähoidon arkea ajatellen. Koetaanko vasukeskustelut välttämättömänä ja tärkeänä osana toimintaa vai ovatko ne niitä asioita, jotka vain kuuluu päivähoitoyksiköissä tehdä?

Haastatellessani henkilökuntaa esiin nousi useita asioita, joita olisi hyvä jatkossa kehittää. Ensimmäiseksi kehittelyn kohteeksi nostan alle kolmivuotiaiden kysymykset tulevan lomakkeen suunnittelussa. Tämänhetkinen lomake sisältää niin sanotun esitietosivun, jossa on vanhempien havaintoja lapsesta. Siinä kysytään esimerkiksi luonteesta, tärkeistä ihmisistä, mielileikeistä tai puuhista. Lisäksi kysytään taidoista ja mihin asioihin lapsi tarvitsee tukea. Tämän sivun vanhemmat saavat kotiin täytettäväksi useimmissa yksiköissä heti lapsen aloittaessa päivähoidon. Jatkossakin tällainen sivu on varmasti toimiva, ja se olisi hyvä antaa edelleen kotiin täytettäväksi, mutta kysymysten muotoilu ja tarkennus olisi saatujen vastausten perusteella aiheellista. Ideoina annettiin esimerkiksi alle kolmivuotiaiden oma lomake, jossa kaikki kysymykset olisi kohdennettu juuri tälle ikäryhmälle. Esitietosivun olisi hyvä sisältää kysymyksiä arkirutiineista, nukkumisasioista, tutin tai unilelun tarpeellisuudesta, sekä vaippa-asioista.

Hyvänä ideana pidettiin myös tämänhetkisen vasulomakkeen lopussa olevan lupakyselyn siirtämistä yllämainitun esitietosivun yhteyteen. Vasujen tekeminen olisi hyvä ajoittaa muutaman kuukauden päähän lapsen hoidon aloituksesta, jotta kasvattajat ehtisivät rauhassa tutustua lapseen ja havainnoida häntä päivähoidon arjen toiminnoissa. Mikäli vasu tehdään pian lapsen hoidon aloituksen jälkeen, ei sen tarkoitus palvele kokonaisuutta, koska havainnointitieto jää puutteelliseksi. Kasvattajien tehtävä on havainnoida lapsen kehitystä ja yhdistää siitä saatu tieto myös suunnitteluun ja vasujen tekemiseen.

Toiseksi kehittelyn kannalta tärkeäksi osa-alueeksi nostan lomakkeen käyttöön liittyvät asiat. Osassa yksiköistä lomake annetaan etukäteen kotiin nähtäväksi, vanhemmat täyttävät siellä tietyt kohdat ja tutustuvat rauhassa keskustelussa käytäviin asioihin. Van-

hemmat olivat antaneet tästä myös positiivista palautetta, sillä osalle vasukeskustelut ovat jo terminä vieras asia, ja useille vielä vieraampi sen sisällön osalta. Osa kyselyyn vastanneista vanhemmista toivoikin enemmän tietoa vasulomakkeen sisällöstä ja tarkoituksesta. Haittapuoleksi etukäteen kotiin jaettavalle lomakkeelle nousi pelko siitä, että lomakkeet unohtuvat sinne keittiön lehtipinoon, eivätkä palaudu päivähoitopaikkaan ja siellä pidettävään vasukeskusteluun.

Henkilökunnan mielestä osa vanhemmista on väsyneitä täyttämään erilaisia lomakkeita. Perheessä saattaa olla useita lapsia, ja paperisia lomakkeita tulee paljon täytettäväksi niin päivähoitopaikasta kuin koulustakin. Tähän ongelmaan yhtenä ratkaisuna ehdotettiin vasulomakkeiden siirtämistä sähköiseen muotoon. Lisäksi päivähoidon henkilöstöllä on mahdollisuus kunnan verkon käyttöön toimipaikoilla, joten kaikki lomakkeet voisivat olla tulostettavassa muodossa ”VARHAISKASVATUSKANSIOSSA.” Tämä oli mielestäni hyvä idea, sillä tällä hetkellä vasulomakkeet pitää käydä tulostamassa keskustelua varten päivähoidon toimistossa, jonne on ryhmäperhepäiväkotien toimipaikoista matkaa muutama kilometri. Sähköinen vasulomake ei kuitenkaan joka yksikössä saanut kannatusta, sillä toisaalta tämänhetkinen ”ranualainen malli” eli paperiversion täyttäminen koettiin mieluisampana vaihtoehtona. Voi myös olla niin, että kaikilla ei ole mahdollisuutta tietokoneen käyttöön, joten täysin sähköiseen muotoon siirtymisestä voisi koitua eriarvoisuutta vanhempien välillä. Tekniikka ja sen kehittyminen jakaa usein mielipiteet. On kuitenkin tosiasia, että teknologia kehittyy ja yhteiskunta sen mukana. Tämä osallistaa myös meidät työyhteisön jäsenet kehittymään ja kehittämään toimintaamme. Suunnitellessani tulevia lomakkeita pyrin kiinnittämään lomakkeen toimivuuteen huomioita niin, että ne toimivat tarvittaessa myös sähköisesti. Näin ne voidaan tarvittaessa siirtää nopeastikin toimipaikasta toiseen. Teoriaosuudessa käsittelemällä myös eroperheiden isän osuutta vasukeskusteluissa ja mietin, että niin sanotulle etävanhemmalle voisi olla yksinkertaisin tapa siirtää tietoa esimerkiksi sähköpostin välityksellä. Useimmiten äidit tulevat vasukeskusteluun ja epävarmaksi jää, saavatko yhteishuolajuudessa myös isät kasvatuskeskustelussa käydyt yhteiset tavoitteet tiedoksi.

Vasulomakkeiden käyttöön liittyy myös se, kuka keskustelut yleensä pitää. Tällä hetkellä perhepäivähoidon ohjaaja täyttää lomakkeen yhdessä hoitajan ja vanhempien kanssa (yksin työtä tekevät hoitajat). Ryhmäperhepäiväkodeissa vastaavat hoitajat pitävät vasukeskustelut ja päiväkodissa kaikki työntekijät osallistuvat vasujen pitämiseen. Ryhmäperhepäiväkotien osalta selkeäksi toiveeksi nousi ajatus siitä, että kaikki osallistuivat

vasujen pitämiseen. Tällöin jokainen kasvattaja kantaisi vastuuta lapsen havainnointiin liittyvistä asioista ja osaltaan se myös antaisi mahdollisuuden työntekijälle muodostaa yhä tiiviimpi kanava vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Tämä saattaisi lisätä myös työntekijän omaa arvostusta suhteessa omaan työhönsä. Jokainen kokisi ehkä itsensä entistä tärkeämmäksi oman työyhteisönsä kannalta ja halu kehittää itseään ja omaa ammattitaitoaan saattaisi myös kasvaa.

Lomakkeen ulkoasuun toivottiin myös selkeyttä, ja ennen kasvatuskeskustelua olisi hyvä jakaa kotiin pieni informaatio tulevasta vasukeskustelusta. Sen toivottiin olevan sellainen, josta vanhemmat ymmärtävät, että tuleva vasukeskustelu on hänen lasta koskeva ja hänen lapsensa parhaaksi. Sen kehittelen lupakyselyn ja esitietosivun yhteyteen, niin kokonaisuus selkiytyy sen osalta. Ulkoasua voisi elävöittää piirroksin, lasten lausahduksin, jotta se ei näyttäisi niin ”viralliselta ja pelottavalta”. Kysymysten muotoiluun toivottiin myös muutoksia. Käytössä olevissa lomakkeissa kysytään vanhempien yhteystiedot, mutta olisi hyvä tarkentaa esimerkiksi huoltajien osa-aluetta. Eroperheiden tai erillään asuvien vanhempien osallisuudesta lapsen kasvuun olisi myös hyvä saada päivähoitopaikassa tietoa. Kummalla vanhemmista on huoltajuus ja kuinka paljon aikaa lapsi viettää lähi- ja etävanhemman kanssa? Lisäksi jommallakummalla vanhemmalla voi olla uusi puoliso, joka todellisuudessa vastaa suurelta osin lapsen asioista, vaikka ei olekaan lapsen biologinen vanhempi. Epävarmuutta henkilökunnan osalta herätti tiedonsaantioikeus eli minkä verran tietoa saa ja kuuluu antaa henkilölle, joka ei ole lapsen biologinen vanhempi, mutta vastaa pääasiassa lapsen asioista. Lomakkeeseen voisi lisätä myös ”muu huoltaja” kohdan, ja keskustelussa voisi sitten tarkentaa tietoja myös hänen osaltaan.

Nykyinen lomake sisältää sivun, jossa kysytään odotuksia ja toiveita kasvatukselle ja yhteistyölle. Tämä jää usein vanhempien osalta tyhjäksi ja siihen toivottiin myös muutoksia. Vanhempien ja varhaiskasvatushenkilökunnan toiveet ja odotukset eivät aina kohtaa, jolloin saatetaan ajautua törmäyskurssille. Näin saattaa tapahtua esimerkiksi tilanteissa, jolloin vasukeskustelussa toiveet ja odotukset ovat jääneet puutteellisiksi ja niitä on myöhemmin täydennetty esimerkiksi lapsen tulo- tai hakutilanteessa. Kirjaaminen on unohtunut ja tieto ei ole saavuttanutkaan muita varhaiskasvatushenkilöstön jäseniä. Vanhempi on saattanut kokea, että hänen toiveitaan lapsen päivähoidoon liittyvissä asioissa ei ole tällöin kuunneltu tai toteutettu. Joskus toiveet ja odotukset ovat myös vanhempien osalta niin laajoja, että resurssit eivät riitä niiden toteuttamiseen. Tällöin on

tärkeää keskustelun kautta löytää ne yhteiset tavoitteet ja kirjata ne suunnitelmaan ylös. Dokumentointi on kuitenkin erittäin oleellinen osa päivähoiton työkenttää, ja siihenkin tulisi löytää riittävästi aikaa ja mahdollisuuksia. Vasulomakkeiden kehitystyössä ajattelun ottaa huomioon tämän osa-alueen, ja haastatteluiden kautta nousikin esille ideoita, joita hyödynnän. Lomakkeeseen olisi hyvä laittaa alue, johon vanhemmat laittavat omat ajatuksensa, varhaiskasvatushenkilökunta omansa ja lopussa ne yhtenevät yhteisiksi tavoitteiksi. Tällöin olisi mahdollista saada myös vanhempien toiveet ja odotukset selkeämmin ylös, kohta kohdalta, jolloin ne olisivat selkeästi kaikkien nähtävillä. Myös arvioinnin kannalta olisi yksinkertaisempaa sitten keskustella, miten tavoitteisiin on päästy ja missä on vielä kehitettävää.

Miettiessäni opinnäytetyöni tuloksia, näen selkeän tarpeen uusien lomakkeiden kehitystyölle. Tämänhetkisten lomakkeiden kautta saadaan paljon arvokasta tietoa, mutta varhaiskasvatushenkilöstö odottaa enemmän vasukeskusteluista. Tämän hetkinen lomake on sellaisenaan eräänlainen perustietopaketti, joka sisällöllisesti palvelee parhaiten yli kolmevuotiaita lapsia ja heidän perheitään. Sen kautta niin sanottu virallinen osuus tulee hoidetuksi, mutta keskustelua toivotaan syntyvän enemmän.

Päiväkodin puolella nyt käytössä oleva lomake koettiin toimivammaksi kuin ryhmäperhepäiväkodeissa. Siellä myös päivityskeskustelut toteutetaan säännöllisesti, esimerkiksi syksyllä hoidon aloittaneiden vasukeskustelut läpikäydään parin kuukauden sisällä hoidon aloituksesta ja päivitetään vuoden sisällä. Ryhmäperhepäiväkodeissa ongelmaksi muodostui selkeä ajan puute. Vuororyhmäperhepäiväkodissa aikataulujen yhteensovittaminen on hankalaa ja vaihtuvuus niin lasten, vanhempien kuin henkilökunnankin osalta on suurta. Ajatuksia ja havaintoja lapsista ei usein ehditä vaihtaa kasvokkain, vaan päivän tapahtumia kirjataan ylös yhteiseen vihkoon, josta kukin vuorossa oleva työntekijä voi niitä käydä lukemassa. Ajanpuute nousi esille jokaisen yksikön haastatteluissa. Vasujen kannalta lapsihavainnointiin ei jää riittävästi aikaa, eikä yhteisiä, työntekijöiden välisiä ammatillisia keskusteluja, etenkin ryhmäperhepäiväkodeissa ehditä toteuttaa toivotulla tavalla.

Vanhemmille suunnatun kyselyn vastausten perusteella, voidaan ajatella, että vanhemmat ymmärtävät lapsen yksilöllisen vasun merkityksen ja tarkoituksen, vaikkakin lisätietoa toivottiin sen sisällöstä. Vastauksissa korostui selkeästi lasten tarpeiden huomioimisen tärkeys. Tämä tulisikin vasukeskusteluissa nousta selkeästi esille, jotta yhteiset

tavoitteet ohjailisivat toiminnan suunnittelua. Keskustelutilanteisiin tulisi henkilökunnan kiinnittää huomiota, sillä vanhemmat tulevat sovittuun keskusteluun ollakseen osa heidän lapsensa laadukasta varhaiskasvatusta. Keskustelutilanteen tulisi olla luottamusta herättävä, kiireetön vuorovaikutustapahtuma, jonka keskiöön nousee tärkein elementti, lapsi ja hänen tarinansa.

Vanhemmat olivat kokeneet hyvänä asiana mahdollisuuden tutustua lomakkeeseen etukäteen kotona. Tätä voidaan varmasti tulevaisuudessa miettiä yksikkökohtaisesti, mutta se on asia, jota kannattaa epäilemättä kokeilla. Osalle vanhemmista kysymykset olivat sellaisia, joita he eivät olleet ajatelleet aikaisemmin ja kasvatuskeskustelusta saattaa muotoutua mielekkäämpi kokemus, kun on ehtinyt etukäteen pohtia sen sisältöä. Mikäli lapsen yksilöllinen vasu tulee osittain sähköiseen muotoon, voisi sivustoon linkittää lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvää informaatiota, joita vanhemmat voisivat halutesaan tarkastella oman lapsensa kautta. Tällöin tulee esille nousta myös lapsen yksilöllisyys kehityksen etenemisessä, jotta vanhemmat eivät esimerkiksi koe lapsensa olevansa kehityksestä jäljessä, vaikka todellisuudessa näin ei olisikaan. Myös varhaiskasvatushenkilöstölle voisi sähköiseen muotoon koota lapsen kasvun ja kehityksen kannalta oleellisia virstanpylväitä, joihin he voisivat nojata keskusteluun valmistauduttaessa.

Osa vanhemmista toivoi myös enemmän tietoa päivähoidon toiminnasta, sillä yhteisten tavoitteiden näkyminen päivähoidon arjessa herätti epätietoisuutta. Lisäisikö vanhempien tietoisuus päivähoitopaikan toimintasuunnitelmista ja tapahtumista heidän halukkuuttaan vaikuttaa jatkossa myös itse toimintaan? Tämä onkin mielenkiintoinen asia tulevaisuudessa, sillä osa vanhemmista toivoi vanhempainiltoja päivähoidon toimintaan. Varhaiskasvatushenkilöstön puolelta taas on tullut viestiä vaikeudesta saada vanhempia mukaan yhteisiin, järjestettyihin tapahtumiin ja tilaisuuksiin.

Päivittäin toteutuu kasvatuskumppanuutta lapsen tulo- ja hakutilanteissa ja nämä keskustelutilanteet koettiin erittäin merkityksellisiksi. Tietoisuutta yhteisten tavoitteiden toteutumisesta lisäisi virallisten vasupäivitysten ja -arviointikeskustelujen mahdollistaminen, mutta ajanpuute niin vanhempien kuin henkilöstönkin osalta asettaa omat haasteensa. Yksi vanhemmista kirjoittikin kohtaamistilanteiden tärkeydestä ja siitä, että aikaa vanhempien kanssa käytäviin keskustelutilanteisiin tulisi löytyä päivittäin.

Lapsen yksilölliset piirteet ja temperamentti huomioitiin yleisesti ottaen päivähoidon toiminnassa. Joskus vanhat, ”hyväksi” koetut tavat näyttäytyvät liikaa päivähoidon arjessa ja muutama vanhempi toivoi enemmän yksilöllisyyden huomioimista. Lapsihavainnoinnin kehittäminen toisi tähän lisää mahdollisuuksia ja ehdotuksia tulikin esimerkiksi pienryhmätoiminnan lisäämisellä.

Vanhemmilta tulleita ideoita otan huomioon opinnäytetyöni jatkotyöstämisessä, vasu-lomakkeiden kehittämistyössä. Kehittämistyössä tulee kuitenkin huomioida valtakunnalliset varhaiskasvatuksen linjaukset ja perusteet, sekä kuntakohtaiset linjaukset. Yksikkökohtaiset vasut tulisi Ranuan kunnassa toteuttaa mahdollisimman pian. Lisäksi henkilöstölle tulisi toteuttaa koulutusmahdollisuuksia vasujen käyttöön liittyvissä asioissa. Ehkä alussa ilmaisemani huoli lapsen yksilökohtaisten vasujen käytön toimivuudesta on aiheellinen. Myös vasujen asema toiminnan pakollisena osana nousi jollain lailla tulosten myötä esille. Uusille lomakkeille on tarve, vaikka tämänhetkinenkin lomake palveli tyydyttävällä tavalla. Lapsen vasuissa käsiteltäviin asioihin toivottiin syvällisempää asennoitumista ja tämän asetan tavoitteeksi tulevalle kehittelytyölle.

12 OMA OPPIMISKOKEMUKSENI

*Tarina – lapsen tarina –
joskus se on liian lyhyt, jättäen taakseen kaipauksen, ikävän.
Joskus yksi tarina, synnyttää monta uutta tarinaa.
Lapsen tarina on uuden alku,
se on kuin polku, joka varjon lailla seuraa elämää, väsymättä, lahnistumatta.
Tarina – lapsen tarina – se on osa sinua, minua, meitä yhdessä, anna tarinan elää ja kas-
vaa osaksi itseäsi, ja kanna sitä mukanas, ikuisesti.*

-T.S 2014-

Oma tarinani kannatteli minua sosionomin opinnoissani eteenpäin. Nyt, kun aikaa ajattelee taaksepäin, on vaikea käsittää, että opinnot ovat loppusuoralla. Vanhin tyttäreni sai opiskeluvuosieni aikana kaksi pikkusiskoa lisää, raskaudet, äitiyslomat ja työn aloittaminen opiskelujen ohessa, oli perheemme arkipäivää nämä tiiviit, työntäyteiset vuodet. Jouduin pinnistelemaan muutamien kurssien kanssa, koska väistämättä jäi rästitehtäviä listalle, vaikka pakko myöntää, että tietokone oli synnytyslaitoksellakin mukana. Painet kasvoivat välillä suuriksi, mutta perheeni, ystävieni, äitini ja sukulaisten kannustamana opiskeluni jatkuivat ilman poissaoloa. Opinnäytetyöni varsinainen työstäminen alkoi tosissaan vasta alkuvuodesta 2014. Aloitin työt ryhmäperhepäiväkodin vastaavana hoitajana (äitiysloman sijaisuus) marraskuussa 2013 ja aikaa ei tahtonut enää löytyä koulutehtävien saati opinnäytetyön tekemiseen. Ajanpuutteen koinkin haasteelliseksi, sillä valmistuminen oli jo niin lähellä, mutta paljon oli edelleen tekemättä.

Alkuvaikeuksien jälkeen pääsin hyvään vauhtiin ja opinnäytetyö alkoi kuin alkoikin edetä, sivu sivulta, kappale kappaleelta. Pian huomasin olevani aivan kirjoittamisen innoittamana, ja jonkinlainen sisäinen palo syttyi noin kuukausi sitten, kun pääsin työhöni oikeasti ”sisälle”. Oman oppimiskokemukseni kohokohta asettuu tuohon ajankohtaan, itsetuntoni kohosi ja sain viimein varmuuden siitä, että saan tutkimukseni valmiiksi määräaikaan mennessä. Olin asettanut prosessin alkuvaiheessa itselleni tavoitteeksi, että teen opinnäytetyöni itseäni ja omaa oppimistani varten, en siksi, että se kuuluu tehdä ja on pakollinen. Tällä ajatuksella halusin varmistaa sen, että työn tekeminen tuntuu mielekkäältä läpi koko prosessin sen vaativuudesta huolimatta. Tähän tavoitteeseen pääsin, vaikka välillä tuntui, että väsyminen vie voiton. Loppua kohden tuli niin paljon uusia ideoita ja oivalluksia, että opinnäytetyön rajaaminen tuntui ylivoimaiselta tehtä-

vältä. Lopussa oli vain pakko laittaa työlle piste ja päättää se siihen. Paljon jäi vielä ajatuksia ja mietteitä etenkin kehitettävistä osa-alueista varhaiskasvatuksen piirissä. Ehkä tästä kaikesta jäi vielä sisäinen kipinä, joka joskus syttyy uudelleen ja vie vielä opintoja pidemmälle.

Kaiken kaikkiaan koko prosessi oli erittäin mielenkiintoinen toteuttaa. Opinnäytetyön laatiminen oli minulle uutta, ja tuntui että kasvoin itsekin ammatillisessa mielessä prosessin edetessä. Odotan innolla uusien lomakkeiden työstämistä, ja ennen kaikkea niiden käyttöön ottoa. Tulevaisuus näyttää miten lomakkeet tulevat asettumaan osaksi Rannan kunnan varhaiskasvatusyhteisöä. Toivon, että opinnäytetyöni herättää lukijassa ajatuksia ja oivalluksia ja kehitystyö tuottaa tulosta myös kentällä. Ammattikasvattajina olemme etuoikeutettuja olemaan osallisina lapsen tarinassa – matkaamaan sitä hetken hänen rinnallaan ja kannustaen häntä päivähoidossa vietetyn ajanjakson jälkeen kohti uusia polkuja ja tarinoita. Näistä tarinoista muotoutuu merkittävä osa lapsen elämää ja lapsen kannalta tarinassa olisi hyvä olla voimauttavia ominaispiirteitä. Meidän vastuulamme on pitää tämä tarina eheänä, rinnakkain lapsen ja hänen vanhempiensa kanssa.

Kiitollisena saan myös seurata omien lasteni tarinoita. Nämä tarinat kannattelivat minua koko matkan opiskelujeni alkutaipaleelta tähän päivään.

LÄHTEET

- Aaltola, Juhani (toim.) & Valli, Raine (toim.) 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Metodien valinta ja aineistokeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. WS Bookwell Oy. Juva.
- Alasuutari, Maarit 2004. Kuka lasta kasvattaa. Tammer-Paino. Tampere.
- Alasuutari, Maarit 2010. Suunniteltu lapsuus. Keskustelut lapsen varhaiskasvatuksesta päivähoitossa. Vastapaino. Tampere.
- Alanen, Leena & Karila, Kirsti 2009. Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Vastapaino Oy. Tampere.
- Alasuutari, Pertti 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Vastapaino Oy, Tampere.
- Alila, Kirsi. 2014. Opetus ja kulttuuriministeriö. Lastentarhanopettajan kalenteri. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu.
- Asetus lasten päivähoitosta 16.3.1973/239. Finlex. Hakupäivä 6.5.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239>
- Haapamäki, Jouko & Kaipio, Kalevi & Keskinen, Soili & Uusitalo, Ilkka & Kuoksa, Maria 2000. Yhteisö kasvattaa – päivähoito oppimis- ja kasvatusyhteisönä. Tampere. Tammer-paino Oy.
- Haaparanta, Leila & Niiniluoto Ilkka 1986. Johdatus tieteelliseen ajatteluun. Helsingin yliopisto. Filosofian julkaisuja 3. Yliopistopaino.
- Heikka, Johanna & Hujala, Eeva & Turja, Leena 2009. Arvioinnista opiksi. Edufin Oy. Vantaa
- Helenius, Aili & Korhonen, Riitta 2008. Pedagogiikan palikat. WSOY. Helsinki.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino. Helsinki.
- Hujala, Eeva & Puroila, Anna – Maija & Parrila, Sanna & Nivala, Veijo 2007. Päivähoitosta varhaiskasvatukseen. T-Print. Jyväskylä.
- Hujala, Eeva & Turja, Leena (toim.) 2012. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Bookwell Oy. Juva.
- Huovinen, Leila 2010. Perhepäivähoidon 37 vuotta – ”loppuukohan se kokonaan?” Lapin Yliopisto. Pro Gradu. Kasvatustieteiden tiedekunta. Rovaniemi.
- Jyväskylän Ammattikorkea koulu. Oppimiskäsitykset. Hakupäivä 6.5.2014.
<http://oppimateriaalit.jamk.fi/oppimiskasitykset/oppimiskasitykset/behavioristinen-oppimiskasitys/>
- Järvinen, Mervi & Laine, Anne, Hellman – Suominen Kirsi. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Kariston Kirjapaino Oy. Helsinki.
- Kahiluoto, Tarja 2012. Varhaiskasvatuksen siirto Opetus- ja Kulttuuriministeriön hallinnonalalle. Sivistystoimen neuvottelupäivät. Hakupäivä 6.5.2014.
<http://www.kunnat.net/fi/tietopankit/tapahtumat/aineisto/2012/siv-neuvottelu/Documents/Tarja%20Kahiluoto%2004102012.pdf>
- Kananen, Jorma. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Tampereen Yliopistopaino Oy 2010.
- Kaskela, Marja & Kekkonen, Marjatta 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Stakes. Gummerus Kirjapaino Oy. Vaajakoski.
- Kaskela, Marja & Kronqvist, Eeva – Liisa. 2007. Niin ainutlaatuinen. Näkökulmia lapsen yksilölliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Keltikangas – Järvinen, Liisa. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. WSOY Helsinki.
- Koivunen, Pirjo – Leena 2013. Hyvä Päivähoito. Bookwell Oy.

- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. 22.9.2000/812. Finlex. Hakupäivä 5.5.2014 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>
- Lapsiasiavaltuutettu.Sosiaali- ja terveysministeriö.Yleissopimus lapsen oikeuksista. Hakupäivä 6.5.2014.
http://www.lapsiasia.fi/lapsen_oikeudet;jsessionid=05fed644e51d26a51ffd6271e7cd
- Niiranen, Pirkko 1987. Mikä on laatua lasten päivähoidossa? Tutkimustietoa päivähoidonlaatu-tekijöistä. Sosiaalihallituksen julkaisuja 17. Hakupäivä 7.5.2014.
- Nummenmaa, Anna Raija & Karila, Kirsti 2011. Ammatilliset keskustelut varhaiskasvatuksessa. WSOY.
- Ojala, Mikko 1993. Varhaiskasvatuksen perusteita ja haasteita. Gummerus Kirjapaino.
- Parrila, Sanna 2004. Laatu päivähoitoa koskevassa varhaiskasvatustutkimuksessa.Hakupäivä 7.5.2014.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=D LFE-3644.pdf
- Parrila, Sanna 2007. Lapsen Vasu – oppimisen tukemisen työkalu vai arjen pakkopulla? VERVE 2013.
- Petäjäniemi, Tuulikki & Pokki, Simo 2010. Selvitys päivähoiton ja varhaiskasvatuksen tilasta valtionhallinnossa. STM OPM.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=39502&name=D LFE-11013.pdf
- Ranuan kunta. Ranualainen Varhaiskasvatussuunnitelma 2008. Hakupäivä 8.5.2014.
<http://www.ranua.fi/loader.aspx?id=98e4d2ca-a4d4-47fd-9d72-d9d32653026c>
- Ranuan kunta. Varhaiskasvatus. Asiaskastyytyväisyyskysely 2012.
- Ranuan kunta. Ranuan kuntastrategia 2014. Hakupäivä 19.4.2014
<http://www.ranua.fi/loader.aspx?id=c1120402-41b3-493e-9fa4-79323db04c94>
- Ruoppila, Isto & Hujala, Eeva & Karila, Kirsti & Kinos, Jarmo & Niiranen, Pirkko & Ojala, Mikko 1999.Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Saaranen – Kauppinen Anita & Puusniekka, Anna 2006.KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Tampere. Hakupäivä 26.4.2014. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>
- Silius, Kirsi 2005. Sisällönanalyysi. TTY/DMI/Hypermedialaboratorio. Hakupäivä 6.5.2014.
http://matwww.ee.tut.fi/hmopetus/hmjatko-sems04/liitteet/JOS_hypermedia_Silius150405.pdf
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2002.Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. Hakupäivä 9.5.2014.
<http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/varhais2/kasvatus.pdf>
- Stakes 2007. Oppaita 56. Toinen tarkistettu painos. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Gummerus Kirjapaino Oy, Vaajakoski.
- Tahkokallio, Leena. 2014. Aikuisen rooli suomalaisessa varhaispedagogiigassa. Helsingin Yliopisto. Lapin Varhaiskasvattaja. Rovaniemi 26.4.2014.
- Terveiden ja Hyvinvoinnin laitos. Kasvun kumppanit – lasten hyvinvointia vahvistamassa. Dialogisuuden muodostaminen ammattilaisen ja perheen välillä. Hakupäivä 19.4.2014. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/periaatteet/dialogisuus_ammattilaisen_ja_perheen_valilla
- Turun Yliopisto. Opiskeluohjeita Turun Yliopiston opiskelijoille. Hakupäivä 25.3.2014.

- <http://www.oppiminen.utu.fi/Muist/mindmap.htm>
 Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Luettu 18.5.2014.
http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Valvira 2018. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lasten päivähoidosta annetun lain sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta
www.valvira.fi/files/Lausunto_lasten_paivahoito.pdf
- Varto, Juha 2005. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Hakupäivä 22.3.2014
http://arted.uiah.fi/synnyt/kirjat/varto_laadullisen_tutkimuksen_metodologia.pdf
- Venninen, Tuulikki 2014. Opetus ja kulttuuriministeriö. Lastentarhanopettajan kalenteri. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu.
- Viinamäki, Leena & Saari, Erkki 2007. Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Väestöliitto 2007. *Onko vanhempien parisuhteessa lapsen turva?* Pirjo Tuhkasaaren luento Väestöliiton Parisuhde Puntarissa –seminaarissa 27.9.2007. Hakupäivä 12.5.2014.
http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/murrosikaisten-vanhemmat/tietoa/vanhemmuus_ja_koti2/vanhemmuus/vanhempien_yhteispeli/

LIITTEET:

Liite 1	Kysymykset haastattelun rungoksi
Liite 2	Kysely vanhemmille
Liite 3	Hankkeistussopimus
Liite 4	Tutkimuslupa

Hei,

Nimeni on Terhi Salmela ja opiskelen Lapin Ammattikorkeakoulussa sosionomiksi ja valmistun keväällä 2014. Tällä hetkellä työstän opinnäytetyötäni, jonka aiheena on suunnitella Ranuan kunnan varhaiskasvatukseen/päivähoitoon uusi lomakkeisto vanhempien kanssa käytäviin kasvatustietoihin (Vasu). On ilmennyt, että lomakkeiden päivittäminen olisi ajankohtaista ja siksi tulisinkin haastattelemaan teitä, jotta voitaisiin yhdessä pohtia vanhojen lomakkeiden hyviä ja huonoja puolia, sekä ideoida uusien lomakkeiden sisältöä käytäntöön sopivaksi. Haastattelu kestää noin 1h ja olisi mukava jos mahdollisimman moni pääsisi kehittämistyöhön mukaan. Haastattelu nauhoitetaan, jotta tulosten analysointi olisi mahdollisimman luotettavaa. Analysoinnin jälkeen poistan nauhoitteet asianmukaisella tavalla. Vanhemmilla on myös mahdollisuus olla mukana kehittämässä Vasu-lomakkeistoa ja heille olen työstänyt oman kyselykaavakkeen. Varhaiskasvatushenkilöstöltä, sekä vanhemmilta saatujen tietojen pohjalta työstän Vasulomakkeet Ranuan kunnan käyttöön.

Tässä muutamia kysymyksiä, joita voisitte jo alustavasti pohtia yksikössänne:

1. Miten tämänhetkiset lomakkeet palvelevat teitä päivähoidon arjessa?
2. Miten täytätte lomakkeistoa yhdessä vanhempien kanssa?
Minkälaisia kokemuksia/esimerkkejä teillä on?

3. Mitä puutteita tämänhetkissä lomakkeissa mielestänne on?
4. Mitä hyviä asioita tämänhetkissä lomakkeissa mielestänne on?
5. Mitä mieltä olette kotiin jaettavasta esitietokaavakkeesta?
(Vanhemmat täyttävät ennen Vasu-keskustelua).
6. Mitä tietoja varhaiskasvattajat tarvitsevat lapsesta, sekä heidän perheestään hoitosuhteen alkaessa?
7. Mitä mieltä olette lapsen mukaan ottamisesta keskusteluihin?
 - kasvun kansio keskustelun tukena?
8. Miten lapsihavainnointi on toteutettu yksikössänne?
 - Onko havainnointilomakkeelle tarvetta?
 - Dokumentointi?
9. Miten lapsen yksilöllisyys, temperamenttiero ym. ominaisuudet otetaan huomioon kasvatustietokeskustelussa?
10. Miten Vasu-keskustelun pohjalta syntyneet yhteiset tavoitteet näkyvät päivähoidossa?
11. Miten kasvatustietokumppanuus ja vanhempien osallisuus toteutuu lapsen päivähoidon arkea ajatellen?
12. Toiveita ja ideoita uusien lomakkeiden kehittämistyöhön?

Hei,

Nimeni on Terhi Salmela ja opiskelen Lapin Ammattikorkeakoulussa sosionomiksi ja valmistun keväällä 2014. Tällä hetkellä työstän opinnäytetyötäni, jonka aiheena on suunnitella Ranuan kunnan varhaiskasvatukseen/päivähoitoon uusi lomakkeisto vanhempien kanssa käytäviin kasvatustilaisuuksiin (Vasu). Toivoisin myös teiltä vanhemmilta ideoita/ajatuksia kehittämistyötä ajatellen. Vanhempien ja kasvatushenkilöstön välinen yhteistyö (kasvatuskumppanuus) on tärkeä osa-alue lapsenne päivähoitoa ajatellen. Siksi teiltä saatu tieto on ensiarvoisen tärkeää Vasulomakkeiston suunnittelussa. Näin myös teidän vanhempien ääni saadaa kuuluviin. Vastata voitte alla oleviin kysymyksiin joko kirjallisesti, tai sitten sähköpostiini: terhi.salmela@ranua.fi. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti. Analysoituani vastauksenne, tuhoan täytetyt kaavakkeet asianmukaisella tavalla. Voitte vastata nimettömänä.

Tässä muutamia kysymyksiä, joihin toivon vastauksianne 31.3.14 mennessä:

1. Tiedätkö, miksi kasvatustilaisuus (Vasu) on tärkeä käydä läpi lapsenne päivähoitopaikassa?
2. Millaisia kokemuksia teillä on kasvatustilaisuuksista?

3. Oletteko saaneet kasvatuskeskustelusta riittävästi etukäteistietoa, esimerkiksi sen sisällöstä ja tarkoituksesta?
4. Mihin asioihin haluatte kiinnittää huomiota keskustelutilanteessa?
5. Mitä asioita toivotte henkilökunnan tietävän lapsestanne hänen aloittaessaan hoidon?
6. Mitä mieltä olette lapsen ottamisesta mukaan kasvatuskeskusteluihin?
7. Näkyvätkö kasvatuskeskusteluissa käydyt asiat mielestänne päivähoidon arjessa? Anna esimerkki?
8. Miten vanhempien toiveet ja tavoitteet on huomioitu päivähoidon arjessa? Entä lapsenne yksilöllisyys, temperamentti ym. ominaispiirteet?

Toiveita ja ideoita uusien lomakkeiden kehittämistyöhön..

Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu ja alla mainittu toimeksiantaja sopivat tällä sopimuksella opiskelijatyönä tehtävän hankkeistetun opinnäytetyön tekemisestä.

Toimeksiantaja			
Nimi	Ranuan kunta, varhaiskasvatus, Leila Huovinen		
Osoite	Pappilantie 2 97700 RANUA		
Puh.	0400 188524	Sähköpostiosoite	leila.huovinen@ranua.fi

Yhdyshenkilö/työelämäohjaaja			
Nimi	Leila Huovinen		
Osoite	Pappilantie 2 97700 RANUA		
Puh.	0400 188524	Sähköpostiosoite	leila.huovinen@ranua.fi

Oppilaitoksen tiedot			
Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu			
Opinnäytetyön ohjaajan nimi			
Nimi			
Osoite			
Puh.		Sähköpostiosoite	

Opinnäytetyön tekijä(t) (nimi, koulutusohjelma, yhteystiedot)			
Terhi Salmela		p. 044-2194318 terhi.salmela@ranua.fi	
DEKKALANDE 187 97700 RANUA		terhi.nurminen@hotmail.com	

Opiskelijanäytetyönä tehtävän opinnäytetyön tiedot:	
Opinnäytetyön nimi/aihe	VASU - KOKKAKEISTO + TEEOSIOIUS
Työn aikataulu	
Opinnäytetyöstä aiheutuvista kustannuksista vastaa	Ranuan kunta
Tulosten salassapidosta sovitaan seuraavaa	

Opinnäytetyön hankkeistusta koskevat tiedot:

- ☐ Toimeksiantaja maksaa joko ammattikorkeakoululle tai opiskelijalle työn tekemisestä ja tästä on kirjallisesti sovittu ennen opinnäytetyön aloittamista.
- ☒ Opinnäytetyön ohjaukseen osallistuu nimetty työelämän edustaja ja tästä on kirjallisesti sovittu ennen opinnäytetyön aloittamista.
- ☒ Toimeksiantajan tarkoituksena on alusta lähtien hyödyntää opinnäytetyön tuloksia ja tästä on sovittu kirjallisesti ennen opinnäytetyön aloittamista.

Jos tähän sopimukseen tulee muutoksia, on se jokaisen osapuolen uudelleen hyväksyttävä ja allekirjoitettava.

Tämä sopimus on tehty kappaleena, yksi jokaiselle sopijaosapuolelle.

Paikka RANUA Aika 23.1.2014
Kemi-Tornion Valtio
AMK:n edustaja

Leila Huovinen, päivätoimen ohjaaja
Toimeksiantajan edustaja
Leila Huovinen

TUTKIMUSLUVAN HAKIJA(T) OPIN- NÄYTETYÖN TE- KEMISTÄ VARTEN	Nimi/nimet	
	1. tekijä TERHI SALMELA	
	2. tekijä	
	Osoite	Puhelin
	1. tekijä PEKKAAANTIE 187 97700 RAUVA	1. tekijä 044-2194315
	2. tekijä	
	Sähköpostiosoite	
	1. tekijä terhi.salmela@rauva.fi	
	2. tekijä	
	Oppilaitos LAPIN AMK	
OPINNÄYTETYÖN OHJAAJAT	Nimi	
	1. Ohjaaja KAISO YINKEI	
	2. Ohjaaja TUISA GAKKOLA	
	Toimipaikka ja osoite	Puhelin
		1. Ohjaaja
	2. Ohjaaja	
	Sähköpostiosoite	
	1. Ohjaaja kaisu.yinkei@lapinamk.fi	
	2. Ohjaaja tuisa.gakkola@lapinamk.fi	
	Oppiarvo ja ammatti	
	1. Ohjaaja	
	2. Ohjaaja	
OPINNÄYTETYÖ	Opinnäytetyön (alustava) nimi KOKEMUKSIA VASOJEN TOIMIVUODESTA RAUVALLA	
	Opinnäytetyön tutkintotaso	
	Sosionomi (AMK)	☒
	Sosionomi (ylempi AMK)	☐
	Sosiaalialan erikoistumisopinnot,	☐
	Ideapaperi/tutkimussuunnitelman hyväksymispäivämäärä oppilaitoksessa 13.3.2014	
	Lyhyt yhteenveto ideapaperista/tutkimussuunnitelmasta	
	Aineistokeruumenetelmä(t)	
	Kysely	☒
	Haastattelu	☒
Asiakirja-analyysi	☐	
Tilastoanalyysi	☐	

	Havainnointi ☐ , miten havainnoidaan Muu ☐ , mikä	
	Käsitelläänkö opinnäytetyössä henkilötietoja? Kyllä ☐ Ei ☒	
	Opinnäytetyön kohdeorganisaatio (esim. xx päiväkodin) RANUAN VARHAISKASVATUKSEN PÄIVÄHOITO	
	Onko opinnäytetyöhön liittyvästä tutkimusyhteistyöstä neuvoteltu etukäteen kohdeorganisaation kanssa Kyllä ☒ , päivämäärä ja henkilön nimi, kenen kanssa on neuvoteltu Ei ☐ LEILA HUOVINEN	
	Aineiston keruu-aika Alkaa 1.3.2014 Päättyy 31.3.2014	Opinnäytetyön arvioitu valmistumisaika 19.5.2014
SITOUKSET JA ALLEKIRJOITUKSET HUOM! Sitoumuk- sen allekirjoittavat kaikki ne henkilöt, jotka tutkimusta tehtaessa käsitte- vät salassa pidettä- viä tietoja)	Sitoudun siihen, etten käytä saamiani tietoja tutkittavan tai hänen läheistensä vahingoksi tai halventamiseksi, taikka sellaisten muiden etujen loukkaamiseksi, joiden suojaksi on säädetty salassapitovelvollisuus, enkä luovuta saamiani henkilötietoja sivullisille. Noudatan opinnäytetyössäni vallitsevaa tietosuojalainsäädäntöä ja tutkimuseettisiä toimintaperiaatteita. Luovutan valmiin opinnäytetyön korvauksetta PDF-tiedostona tutkimusluvan antaneelle organisaatiolle.	
	Paikka ja päivämäärä RANUA 28.2.14	Opinnäytetyöntekijän allekirjoitus 1. tekijä <i>Markku Salonen</i> 2. tekijä
	Paikka ja päivämäärä	Muiden salassa pidettäviä tietoja käsittelevien henkilöiden allekirjoitukset
Mahdollinen PUOL- TOLAUSUNTO	Puollan tutkimuslupahakemusta ☐ En puolla tutkimuslupahakemusta ☐ Paikka ja päivämäärä RANUA Allekirjoitus Nimen selvennys Virka-asema	
PÄÄTÖS	Paikka ja päätöspäivämäärä 28.2.14 RANUA Päätäjän allekirjoitus <i>Katja Paakk</i> Nimen selvennys <i>Katja Paakk</i> Virka-asema <i>päivähoidon ohjaaja</i> Päätös antaa mahdollisuuden tutkimusaineiston keräämiselle ajalla: 1.3.-31.3.2014	
Tutkimusluvan haki- ja/tutkimusluvan myöntäjän LIITTEET	Liite 1. Liite 2. Liite 3.	